

Cirkev bratská v SR

ORDINAČNÁ PRÁCA

Banská Bystrica, 2020

Juraj Institoris, MTh.

Súhlasím s prípadným zverejnením mojej ordinačnej práce.

OBSAH

1. Formovanie etických rozhodnutí prostredníctvom biblickej hermeneutiky na príklade rozvodu (esej).....	1
1.1 Jarrett Van Tine – <i>Kastrácia pre kráľovstvo a vyhnutie sa obvineniu z cudzoložstva</i> ...	3
1.2 Zhodnotenie hermeneutiky Jarretta Van Tine	5
1.3 Wayne Grudem – <i>Dôvody pre rozvod: Prečo verím, že sú viac než dva</i>	9
1.4 Zhodnotenie hermeneutiky Wayna Grudema	11
1.5 Záver.....	14
2. Exegéza biblického textu <i>Evanjelium podľa Matúša 19,1–12</i>	17
2.1 Text	18
2.2 Hlavná myšlienka	18
2.3 Kontext	18
2.4 Žáner	21
2.5 Štruktúra	22
2.6 Kľúčové pojmy	22
2.7 Komentár	24
3. Rukopis kázne na text Matúš 19,1–12 <i>Rozvedený, ženatý či slobodný?</i>	27
4. Rukopis kázne na text Žalm 137 <i>Zavesiť harfu na klinec?</i>	35
5. Rukopis kázne na text List Kolosanom 3,18 – 4,6 <i>Nový život, nové pravidlá</i>	45
Použitá literatúra	53

**1. FORMOVANIE ETICKÝCH ROZHODNUTÍ PROSTREDNÍCTVOM
BIBLICKEJ HERMENEUTIKY NA PŘÍKLADE ROZVODU (ESEJ)**

Nachádzame sa v období, kedy sa často skloňuje termín „kultúrna vojna“. Hoci sa pod tým myslí spoločenská polemika medzi progresívnym a konzervatívnym svetonázorom, pravdou je, že aj mnohé denominácie si za ostatné desaťročia prechádzajú obdobným vnútorným konfliktom. V niektorých otázkach, ako je napríklad služba a postavenie žien vo vedení, sa kultúrno-etické dilemy dotkli aj samotnej Cirkvi bratskej. Podľa vývoja na západe môžeme očakávať, že podobným polemikám budeme čeliť naďalej a možno častejšie než doteraz.

Keďže sa Cirkev bratská vo svojej histórii, vyznaniach a symbolicky aj v samotnom logu odvoláva na autoritu Písma, tieto súboje sa budú viesť v línii toho, čo ešte je a čo už nie je biblické, resp. o čom ešte Písmo autoritatívne hovorí a čo už je len historicky podmienený relikt. Písmo teda zostane v centre debaty a predsa jeho výklad prinesie protichodné závery, ako máme v etických témach postupovať. Nie Písmo samotné nás rozdeľuje, ale skôr naša hermeneutika, to ako ho čítame, ako mu rozumieme a ako ho vykladáme. Ak si chceme rozumieť v našej rozličnosti, potrebujeme o krok odstúpiť, a aspoň tak dôkladne ako skúmame Písmo, potrebujeme skúmať „okuliare“, ktorými ho čítame.

V tejto eseji predkladám prípadovú štúdiu k otázke rozvodu, kde som ako reprezentatívne vybral teologické práce Jarretta Van Tine a Waynea Grudema.¹ Moja voľba padla práve na nich z dvoch dôvodov. Oboch som osobne stretol na akademických fórach popri vlastnom štúdiu a obe boli publikované v ostatných dvoch rokoch, takže sú na Slovensku zatiaľ neobjavené.² Čitateľom tu ponúkam nielen sumár ich argumentov, ale najmä zhodnotenie ich prístupu. Pokúšam sa poodhaliť, kde ich metódy čítania predurčujú ich výsledky. Na záver všeobecne zhŕňam, čo si všimnúť pri čítaní teologických prác, ktoré sa snažia nanovo definovať naše etické štandardy, aby sme ani naivne

¹ Pôvodne som chcel priblížiť aj štúdiu Colina Hamera, ktorého som stretol v Cambridge v r. 2018 na Tyndale Fellowship Conference. Kvôli obmedzenému rozsahu ju tu nemôžem zhodnotiť, ale záujemcom o tému odporúčam Colin Hamer, *Marital Imagery in the Bible: An Exploration of Genesis 2:24 and Its Significance for the Understanding of New Testament Divorce and Remarriage Teaching*, Apostolos Old Testament Studies (London: Apostolos Publishing, 2015).

² Jarretta Van Tine som stretol v Denveri v r. 2018 na výročnej konferencii Society of Biblical Literature. Waynea Grudema som stretol v Egeri na European Leadership Forum ešte v r. 2012. Tu reflektujem jeho príspevok z výročnej konferencie Evangelical Theological Society v San Diegu z r. 2019, ktorej som sa tiež zúčastnil.

nezhltli „všetko aj s navijákom“, ani hyperkriticky nezavrhlí dobré a užitočné pozorovania. Modlím sa, aby tento malý návod k rozsudzovaniu napomáhal, aby sme si v cirkvi viac rozumeli a aby sme ako spoločenstvo svätých dokázali Božie Slovo čítať s čo možno najmenej „zašmudlanými“ či popraskanými okuliarmi.

1.1 Jarrett Van Tine – *Kastrácia pre kráľovstvo a vyhnutie sa obvineniu z cudzoložstva*

Odborný článok Jarretta Van Tine³ cieli v prvom rade na metaforu o eunuchoch v Mt 19,10-12, no výklad týchto veršov v jeho podaní sa netýka ani tak života v celibáte ako rozvodu. Van Tine kladie dôraz na jednotu vv.3-9 a vv. 10-12 a na základe lingvistickej analýzy argumentuje, že prvá časť učí o nerozlučnosti manželstva a druhá o potrebe rozluky druhého manželstva, ak prvé bolo ukončené nelegitímne. Silnou stránkou jeho prístupu je aj porovnávací analýza 19. a 5. kapitoly Matúša, kde sa opakujú témy rozvodu, smilstva a celibátu.

Základným kameňom Van Tineovho výskumu je význam slova αἰτία, ktoré sa opakuje v 3. a v 10. verši. V slovenských aj anglických prekladoch sa zvykne prekladať ako „príčina“, „vzťah“ alebo „situácia“.⁴ Van Tine odmieta takýto všeobecný význam ako zavádzajúci a dokazuje, že tento termín je nutné chápať v právnom zmysle ako „obvinenie“.⁵ Súčasné preklady vnímajú slovo αἰτία ako náprotivok latinskému *causa*, avšak Van Tine skúmal všetky jeho výskyty v NZ (20-krát), Septuaginte (21-krát), u Filóna (238-krát), Jozefa Flávia (336-krát) a v 172 ďalších dobových papyruchoch a nenašiel jediný prípad s takýmto významom.⁶ Naopak, všade sa vyskytuje v právnom kontexte vo význame „obvinenie“, „vina“ či „zločin“.⁷ To vidíme aj u Mt 19,3-9, kde sa debata medzi Ježišom a farizejmi začína právnou úvahou nad tým, čo je a nie legitímny dôvod pre rozvod.

³ R Jarrett Van Tine, “Castration for the Kingdom and Avoiding the Αἰτία of Adultery (Matthew 19:10-12),” *Journal of Biblical Literature* 137.2 (2018): 399–418.

⁴ Napr. SEB vo v. 3 „príčina“, v. 10 „je to takto“.

⁵ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 401.

⁶ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 404.

⁷ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 404.

Tento význam potom Van Tine aplikuje aj v 10. verši s výsledkom: „ak je takéto *obvinenie* voči mužovi, je [mu] lepšie neženit' sa [s inou ženou].“ Podľa tohto učeníci porozumeli Ježišovej etike, priamo nadväzujú na jeho slová v 9. verši, že rozvod z inej príčiny ako smilstvo vedie k cudzoložstvu, čo ich vedie k tomu, že odmietajú *druhé* manželstvo.⁸

Van Tine ďalej ukazuje, že táto konštrukcia v genitíve (ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου) sa rovnako používa v Mt 27,37 („nad hlavu mu dali nápis s udaním *jeho viny*“, τὴν αἰτίαν αὐτοῦ), Gn 4:13 LXX („*môj zločin/vina/obvinenie* je príliš veľký, aby mi bolo odpustené“, ἡ αἰτία μου), v ďalšej súdobej literatúre a tiež, že cirkevní otcovia zvykli spájať termín αἰτία aj konkrétne s cudzoložstvom.⁹

Pri porovnaní veršov 3 a 10 Van Tine najskôr upozorňuje, že ani ten prvý nemožno prekladať len všeobecne vo význame „príčina“, lebo za Ježišových čias väčšina rozvodov z praktických dôvodov prechádzala súdom. Aby sa v budúcnosti už neotvárali otázky o delení majetku, alebo aby nebol samotný rozvod spochybnený, prechádzal autoritou súdu a manžel musel uviesť *obvinenie*, ktoré ho oprávňuje k rozvodu.¹⁰ Van Tine potom vedľa seba kladie vv. 3 a 10 a v tejto kombinácii vidí rétorický efekt. Kým farizeji nabádajú k tomu, že akékoľvek *obvinenie voči manželke* je dostatočné, Ježiš obnovuje pôvodný Boží zámer a tak nakoniec *obvinenie padne na manželov*, ktorí sa ľahkovážne rozvádajú a znovu sobášia.¹¹

Svoju exegetickú argumentáciu Van Tine zakončuje niekoľkými gramatickými pozorovaniami. Najskôr tvrdí, že slovo οὕτως (“takto”) vo v. 10 má zmysel, keď nadväzuje na konkrétnu rozpravu o rozvode vo vv. 3-9 a nie keď odrazu označuje všeobecné vzťahy mužov

⁸ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 406.

⁹ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 406–7.

¹⁰ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 408.

¹¹ Na podopretie tejto interpretácie Van Tine spomína, že ide o typickú epizódu, keď farizeji najskôr prichádzajú, aby pokúšali Ježiša (v. 3), aby nakoniec sami odišli ako obvinení. “Castration for the Kingdom,” 409.

a žien. Tiež si vo v. 10 všíma určitý člen pri τοῦ ἀνθρώπου, ktorý naznačuje, že nemôže ísť všeobecne o človeka/muža, ale v tomto kontexte len o muža, ktorý sa rozvádza.¹²

V predposlednej časti článku autor porovnáva Mt 5,27-32 a 19,3-12. Väčšina komentátorov si všíma, ako Matúš opakuje tému rozvodu a smilstva, prehliadnutá však zostáva paralela medzi obrazmi odtínania údov v 5,27-30 a kastráciou v 19,10-12 a to napriek tomu, že v oboch perikopách sa vyskytuje kľúčové sloveso „je lepšie“ (συμφέρω).¹³ Metafory odtínania údov na oboch miestach hovoria, že Ježišovi učeníci majú uprednostniť volanie nebeského kráľovstva pred pokušeniami súčasného sveta. V Mt 19 to konkrétne znamená, že sa *Ježišovi nasledovníci majú vzdať manželky a detí, ktoré nadobudli po nelegitímnom rozvode a žiť v celibáte*, aby neporušili zákon.¹⁴

Na záver Van Tine vysvetľuje, ako zrejme prišlo k nedorozumeniu pri význame αἰτία a následne nepochopeniu celej pasáže. Problém podľa neho vznikol, keď cirkevní otcovia vykladali Mt 19,10-12 izolovanie od kontextu kapitoly, a namiesto toho ho vykladali na pozadí Pavlovho učenia o celibáte v 1Kor 7.¹⁵ Ďalej mala nešťastný vplyv latinčina, keď slovo *causa* posunulo pôvodný význam αἰτία a všetko sa ešte zvýraznilo tým, že latinčina nepoužíva členy.¹⁶ Kombináciou týchto vplyvov sa mal stratiť pôvodný význam zapísaný u Matúša.

1.2 Zhodnotenie hermeneutiky Jarretta Van Tine

Na tejto štúdií musíme oceniť, že v exegéze prináša viacero jedinečných pozorovaní. V prvom rade je to vymedzenie pojmu αἰτία, kde sa zdá, že aj naše preklady Biblie sú viac závislé od (latinskej) tradície než od pôvodného gréckeho významu. V druhom rade autor presvedčivo argumentuje tak pre jednotu celej pasáže Mt 19,3-12, ale najmä ukázal, že význam Mt 5,27-32 je pre pochopenie Mt 19 väčší, než sme si mysleli. Evanjelista v týchto pasážach skutočne spája nielen témy rozvodu a smilstva, ale aj metafory o zbavení sa údov pre život v nebeskom kráľovstve. Pri

¹² Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 410–11.

¹³ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 413–14.

¹⁴ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 415.

¹⁵ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 417.

¹⁶ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 417.

bližšom skúmaní však zistíme, že Van Tineova argumentácia nie je ani zďaleka „vodotesná“. To sa týka nielen technickej stránky jeho exegézy, ale najmä jeho nevyslovených predpokladov, ktoré riadia jeho hermeneutiku a determinujú jeho etické závery.

Medzi menšie technické otázky patrí, že jeho preklad v. 10 je na niekoľkých miestach skôr voľný ako reálne sa opierajúci o pôvodný text. Verš by mal podľa Van Tinea znieť: „Ak je také obvinenie voči mužovi ohľadom jeho manželky [ktorú prepustil], potom je pre toho muža lepšie, aby sa neoženil s inou.“¹⁷ Taký preklad je však neistý vo viacerých bodoch, text napr. nehovorí o „jeho žene“, ale o „(tej) žene“, čo je rozdiel oproti v. 3. Ďalej samotný text explicitne nekomunikuje opätovné manželstvo muža, ale všeobecne sobášenie, keďže sloveso γαμέω sa používa rovnako na aktivitu muža (ženiť sa) ako ženy (vydať sa). Tým chcem naznačiť, že ak je súčasný preklad voľný a zrejme nepresný, nový preklad je ešte voľnejší a plne závislý od ponúkanej interpretácie.

Ak by sme zmenili len preklad samotného αἰτία, dostali by sme: „Ak je také obvinenie voči mužovi ohľadom ženy, je lepšie sa neženit.“ V tomto prípade ostáva otvorené, či sú učenici proti druhému sobášu alebo sú *a priori* proti akémukoľvek manželstvu. S druhou možnosťou Van Tine nepočíta, nezvažuje ju a rovno prechádza k svoju preferovanému záveru.

Stále v kategórii technických otáznikov je jeho interpretačný prechod od v. 9 k v. 10. Van Tine zdôrazňuje, ako tieto dva na seba nadväzujú, ale opomína kontrast medzi nimi. Kým v 9. verši Ježiš odsudzuje rozvod pod hrozbou cudzoložstva, v 10. verši je zrazu už len „lepšie“ neženit sa druhýkrát. Z Van Tineovej argumentácie by sme čakali, že výstraha pred rozvodom bude ďalej gradovať. Namiesto toho sa varovanie pred cudzoložstvom ako otázka života a smrti posúva do oblasti voliteľnej, kde zrazu ide len o akúsi optimalizáciu.

Keď poodstúpime, aby sme pozorovali Van Tineovu tézu ako celok, štrbiny v jeho argumentácii ešte narastú. V prvom rade jeho výklad stojí v protiklade k postaveniu učeníkov, ako ho poznáme u Matúša. Ten opakovane ukazuje, ako ťažkopádne a nechápavo vystupovali počas

¹⁷ Van Tine, “Castration for the Kingdom,” 412.

Ježišovho života. Neboli síce voči Ježišovi útoční ako farizeji, ale kríž ani mnohé aspekty jeho učenia pochopiť nedokázali. Van Tine však tvrdí, že práve tento prípad je výnimka. Keď Ježiš dokončí polemiku s farizejmi, oni prichádzajú ako tí chápaní, sami od seba potvrdzujú Ježišovu etiku a ešte ju dotiahnu v tom, že označia druhé manželstvo za nenáležité. Je pritom extrémne nepravdepodobné, že by učenici okamžite, bez problémov a pochybností naskočili na Ježišovu radikálne novú paradigmu v oblasti manželstva a rozvodu. Doterajší výklad, kde sú učenici natoľko zaskočení Ježišovými nárokmi, že bez rozmyslu zavrhnú manželstvo ako také, je oveľa bližší tomu, ako vystupujú inde v evanjeliu. Hoci je Van Tineova interpretácia pôsobivá, keď má v. 10 obrátiť pokúšanie farizejov vo v. 3 proti nim, v skutočnosti nefunguje. Aby toto zrkadlo do seba zapadlo, autorom výroku by musel byť sám Ježiš a pri jeho vyslovení by farizeji mali byť prítomní. Ani jedno z toho sa nestalo a tak autorova hermeneutika stojí v kontraste ku kontextu celej knihy.

Ešte závažnejšou slabinou sa javí, že Van Tine vníma koncept manželstva výhradne na pozadí grécko-rímskeho chápania.¹⁸ To vidíme v tom, ako dôkladne skúma súdobé zdroje (napr. Filón a Jozef Flávius) a cirkevných otcov, ale Starú zmluvu prakticky neberie do úvahy. Tak sa mu stalo, že automaticky prijal monogamný model manželstva a nevšimol si, aké napätie potom prináša Mt 19,9 nielen v kontexte SZ ale aj v porovnaní s Mt 5,32, ktorému sa inak podrobne venuje. V Kázni na hore Ježiš hovorí, že pri rozvode sa vystavuje cudzoložstva *zahnaná žena a jej nový muž*. V 19,9 však už je z cudzoložstva obvinený *samotný manžel, ktorý sa rozvádza*. Kázeň na hore aj paralelné texty v iných evanjeliách používajú termín cudzoložstvo presne tak, ako očakávame od vtedajšej židovskej etiky formovanej SZ. V tej bola polygýnia bežnou a prijateľnou praxou, a teda muž sa manželstvom s ďalšou ženou nemohol dopustiť takého hriechu. Mt 19,9 hovorí o úplne inom koncepte cudzoložstva, čo si Van Tine nevšima a rozhovor Ježiša s farizejmi hodnotí podľa

¹⁸ Na viaceré pozorovania uvedené v tomto odseku ma upozornil Colin Hamer v súkromnej korešpondencii 11-12. decembra 2018.

etických štandardov inej kultúry.¹⁹ Ak nechceme, aby tento Ježiš osamelý výrok protirečil definícii manželstva v SZ, nemôžeme tu chápať cudzoložstvo doslovne. V kontexte SZ a celej Biblie sa však sa aspoň v polovici prípadov ani doslovne nepoužíva! Je až charakteristické jeho *metaforické použitie*, keď označuje *zmluvnú neveru* a to najmä Izraela voči Hospodinovi. Takto je najlepšie chápať aj Ježišov výrok Mt 19,9. Znamená to, že manžel sa voči svojej pôvodnej žene dopúšťa pri novom manželstve cudzoložstva nie z toho dôvodu, že by nemal právo zobrať si druhú a sexuálne s ňou žiť, ale z dôvodu, že *bol neverný voči svojmu záväzku, celoživotnej zmluve*, ktorú uzavrel s prvou ženou. Ochota uzavrieť druhú manželskú zmluvu pri flagrantnom porušení tej prvej *zmluvnú neveru* len zvyrazňuje. Z toho vychádza istá irónia pri Van Tineovom skúmaní, keď si na jednu stranu veľmi dobre uvedomuje použitie metafory vo vv.10-12, no prehliada jej zásadné použitie vo v. 9. Celkovo v tomto bode môžeme povedať, že autorova hermeneutika kríva, lebo stojí v protiklade ku kontextu celého Písma.

Príspevok Jarretta Van Tine je skutočne precízny a dôsledný v lingvistickej analýze. Ako však vidíme, je to len jeden článok hermeneutiky a bez zváženia širších súvislostí môže viesť k vážne chybným etickým úsudkom. Van Tine sa tak razantne venuje niekoľkým kľúčovým slovám a frázam, že etické imperatívy vychádzajúce z jeho výkladu spomína len na okraj, akoby iba mimochodom. Otvára to otázku, či si je vôbec vedomý, aké vážne dôsledky pre život cirkvi by malo prijatie tejto interpretácie. Van Tine vyzýva Ježišových nasledovníkov, ktorí podstúpili nelegitímny rozvod, aby v mene „kráľovstva nebeského“ obetovali svoje súčasné manželky a deti. Akokoľvek negatívne môžeme vnímať prvý rozvod, takýto návod riešenia musíme v kontexte tejto pasáže a celej Biblie klasifikovať ako zhoršenie celej situácie. Ak už muž porušil prvú zmluvu a prejavili neveru pôvodnej manželke, Van Tine ho vyzýva, aby rovnaký krok učinil aj voči druhej. Táto etika sa prieči tomu, čo sa tu Ježiš snaží reformovať a obnoviť. Ak Ježiš nástojil na tom, že žena nie je kus tovaru, ktorý možno vrátiť, ale celoživotný a rovnocenný zmluvný partner, tak Van Tine

¹⁹ Grécko-rímsky štandard sme prijali aj v našej kultúre, preto dnes bežný čitateľ zostáva slepý voči tomuto napätiu rovnako ako autor článku.

nechceme vracia etiku späť na úroveň farizejov, kde je v centre opäť len muž a jeho záujem. V tomto prípade je to „duchovný“ záujem, keď kvôli vlastnému chápaniu zbožnosti a vonkajšiemu zdaniu bezúhonnosti zapudí aj druhú ženu a deti, ktoré s ňou splodil. Takéto konanie sa javí ako zdvojnásobenie problému a rozmnožovanie hriechu namiesto jeho riešenia. Manželka a deti splodené síce po vážnom hriechu no na základe biblicky legitímneho manželstva²⁰ sú tu ponížení na úroveň „pokúšajúceho údu“, ktorý je potrebné bez milosti odseknúť.²¹ Van Tine dospel k takémuto kontroverznému záveru preto, že riešil otázku rozvodu veľmi úzko na základe lingvistickej analýzy jedného textu a pritom bol pri výklade podvedome vedený grécko-rímskym chápaním manželstva na úkor jeho biblickej definície. To, že sa takýto radikálny výklad nevyskytol a nepraktizoval ani vo východnej časti cirkvi, ktorá nebola ovplyvnená latinčinou, ukazuje, že ide viac o modernú hypotézu než o pôvodný význam Matúša 19.

1.3 Wayne Grudem – *Dôvody pre rozvod: Prečo verím, že sú viac než dva*²²

Počas svojej desaťročia dlhej praxe zastával Wayne Grudem opačný postoj, aký oznamuje nadpis jeho najnovšieho článku o rozvode.²³ Rozsiahlo a konzistentne zastával doslovný biblický pohľad, že rozvod je možný len z dôvodu smilstva a opustenia neveriacim partnerom.²⁴ Ako zdôvodňuje svoj nečakaný obrat? Svoj nový pohľad zakladá na fráze ἐν τοῖς τοιοῦτοις, „v takýchto prípadoch“, z 1Kor 7,15.²⁵ Podľa Grudema ju doterajší komentátori interpretujú úzko, vo význame „v prípadoch, keď veriaceho opustí neveriaci partner“. Grudem argumentuje, že frázu je nutné

²⁰ Okrem prípadu, keby druhá manželka bola už nelegitímne rozvedená.

²¹ V protiklade s navrhovanou etikou je aj stanovisko SO RCB „Manželství, rozvod a nový sňatek“ z r. 2006: „Pokud již došlo k novému sňatku, pak kající strana má v novém manželství zůstat věrná.“. Dostupné na internete: <https://portal.cb.cz/2013-manzelstvi-rozvod-a-novy-snatek>

²² Wayne Grudem predstavil výsledky svojho bádania najskôr v prednáške na ETS konferencii 2019 a potom publikoval svoj príspevok v odbornom časopise. Tu pracujem s jeho článkom, ale v hodnotení sa vraciam aj k prednáške. Nahrávka je dostupná na internete: <https://www.wordmp3.com/details.aspx?id=35674>

²³ Wayne Grudem, “Grounds for Divorce: Why I Now Believe There Are More Than Two,” *Journal for Biblical Manhood & Womanhood* 2.1 (2020): 70–79. Článok je voľne dostupný na internete: <https://cbmw.org/2020/06/10/grounds-for-divorce-why-i-now-believe-there-are-more-than-two>

²⁴ Tento postoj zastával ešte v monografii vydanéj pred dvoma rokmi, Wayne A. Grudem, *Christian Ethics: An Introduction to Biblical Moral Reasoning* (Wheaton, IL: Crossway, 2018), 799–843.

²⁵ Grudem, “Grounds for Divorce,” 71.

chápať širšie, čo dokazuje tým, že na doterajší výklad sa viac hodí fráza v jednotnom čísle: „v tomto prípade“. Ak Pavol použil plurál, musel mať na mysli rôznych typov, obdoby k prípadu, aký rozoberá v 1Kor 7.

Významné je už to, že ἐν τοῖς τοιοῦτοις sa v celej Biblii vyskytuje jediný raz, práve tu. Jedinečná fráza si pýta iný výklad ako má jej frekvetovaná analógia „v tomto prípade“ (viz. napr. 1Kor 11,22; 2Kor 8,10).²⁶ Grudem jej použitie a význam hľadá v mimobiblickej literatúre, kde našiel 717 jej výskytov, z ktorých 51 analyzoval a vo svojom článku konkrétne približuje tri. Tu stačí uviesť ako príklad Filóna Alexandrijského a jeho *Život Mojžiša* 1,38, kde opisuje desiatu ranu a reakciu Egypťanov: „Ako sa často stáva v *takýchto prípadoch*, mysleli si, že ich súčasná situácia je len začiatkom väčšieho zla a boli naplnení strachom, že zničení budú aj tí, čo ešte žijú.“ Grudem argumentuje, že „v *takýchto prípadoch*“ nemôže úzko označovať len smrť prvorođených, lebo to je jedinečná udalosť, ktorá predtým ani potom nenastala.²⁷ Oveľa väčší zmysel dáva, keď sa tu všeobecne chápu náhle a hrozivé tragédie. Grudem na základe tejto lingvistickej analýzy argumentuje, že aj v 1Kor 7,15 treba vnímať širší súbor situácií, kedy je rozvod legitímnou voľbou.

Zvyšnú časť tohto verša vníma ako podporu pre jeho argument a vymedzenie množiny situácií, kedy je rozvod povolený. Pavol ďalej hovorí, že v takomto manželstve nie je človek „otrocky viazaný“, čo je jediný biblický výskyt, kedy sa spája manželstvo a otroctvo. Inak povedané, manželstvo nebolo Bohom vytvorené, aby vzťahy v jeho vnútri pripomínali otrocký útlak. Ak sa to deje, zrejme ide „tieto prípady“. Pavol potom pozitívne spomína, že sme v manželstve „povolaní k pokoju“, inými slovami k harmónii, blahu (orig. „well-being“) a ku všetkému, čo označuje hebrejský termín „šalom“.²⁸

Na tomto exegetickom základe Grudem rozpoznáva sedem situácií, ktoré zaraďuje medzi „takéto prípady“ umožňujúce rozvod: 1. zneužívanie alebo týranie partnera, 2. zneužívanie alebo

²⁶ Grudem, „Grounds for Divorce,” 73.

²⁷ Grudem, „Grounds for Divorce,” 72.

²⁸ Grudem, „Grounds for Divorce,” 74.

týranie detí, 3. extrémna, dlhodobá verbálna a vzťahová krutosť, 4. reálne vyhružky násilím alebo zabitím, 5. nenapraviteľná závislosť na drogách alebo alkohole, 6. nenapraviteľná závislosť na hazarde/stávkovaní a 7. nenapraviteľná závislosť na pornografii.²⁹

Na záver Grudem vyzýva kazateľov, starších a kresťanských poradcov, aby hľadali múdrosť a Božie vedenie pri rozlišovaní konkrétnej situácie, keďže žiadna všeobecná úvaha na tému rozvod nedokáže adresovať všetky okolnosti, ktoré život prináša. Popri dôkladnom rozlišovaní a zvažovaní tiež vedúcich zboru vyzýva, aby konali rýchlo a prakticky okamžite zastavili zneužívanie a násilie v rodine, keď sa o ňom dozvedia.³⁰

1.4 Zhodnotenie hermeneutiky Waynea Grudema

V Grudemovom článku sa stretáva dlhoročná skúsenosť evanjelikálneho teológa a precízna práca s Písmom a historickými dokumentami, ktoré ho viedli k prenastaveniu etických pravidiel v otázke rozvodu. Jeho silnou stránkou je, že svoje eticko-pastoračné závery prináša zrozumiteľným jazykom pre pracovníkov cirkvi aj bežných čitateľov. Skôr ako by sme prijali alebo zamietli jeho nové závery, potrebujeme preskúmať jeho argumentáciu a výklad. Aká je teda jeho hermeneutika?

Najskôr sa zastavme pri jeho „obrátení“, keďže ohlásil zásadnú zmenu svojej pozície. Aká udalosť alebo motivácia stojí za touto zmenou? V článku spomína, že dôvodom je jeho dodatočný exegetický výskum, ktorý vykonal v roku 2019.³¹ V pôvodnej prednáške sa však vyjadril trochu inak. Podľa nej je dôvodom, prečo sa už k uzavretej téme vrátil a prehodnotil doterajší postoj, to, že prežíval isté usvedčenie (orig. conviction), pričom na rozdiel od článku spomína niekoľko konkrétnych prípadov týrania a zneužívania v manželstve, s ktorými sa stretol.³² Hoci motiváciu iného človeka nemôžeme dostatočne preskúmať, v skutočnosti je často určujúca pri našej exegéze a etických zásadách, ktoré z nej vyvodíme. V tomto prípade Grudem naznačuje, že to nebolo

²⁹ Grudem, “Grounds for Divorce,” 75–77.

³⁰ Grudem, “Grounds for Divorce,” 77.

³¹ Grudem, “Grounds for Divorce,” 71.

³² Na nahrávke cca od 3:00 do 4:30. Wayne Grudem, *Grounds for Divorce: Why I Now Believe There Are More Than Two*, ETS Annual Meeting (San Diego, CA, 2019).

štúdium Písma samotné, ktoré ho viedlo ku zmene postoja, ale otrasná skúsenosť s manželstvami, ktoré sa dovtedy dogmaticky snažil udržať pri živote. To potom otvára otázku, či Písmo skúmal tak, aby hovorilo za seba, alebo tak, aby zapadalo do jeho nového vnímania skúseností.

Pri jadre jeho exegézy musíme uznať, že Grudem dokázal, že frázu „v týchto prípadoch“ *je možné chápať* aj širšie. Čo však nepreukázal je, či konkrétne v 1Kor 7,15 *je nutné* takto ju čítať. Inak povedané, ak máme 717 výskytov ἐν τοῖς τοιοῦτοις v starovekej literatúre, skutočne všetky hovoria o rozširovaní významu? O tom, či sa táto fráza používala aj v užšom význame, teda ako synonymum pre singulár „v tomto prípade“, už Grudem nehovorí.

Ak aj akceptujeme širší význam frázy, okamžite to otvára otázku hraníc. Čo ešte sú a čo už nie sú „takéto prípady“? Je pravda, že Pavol odmieta manželstvo ako otroctvo a volá ku pokoju, ale to sú pomerne vágne pojmy. Stále žijeme v období, kedy je hriech a jeho prejavy prítomný v živote veriacich. Keby sme od manželov vyžadovali, aby spolu neustále prežívali „šalom“, mohli by sme si povzdychnúť ako učeníci v Mt 19,10 a rovno rezignovať na sobášenie. Pavol však v 1Kor 7,10 potvrdzuje nerozlučnosť manželstva a preto „takéto prípady“ nemôžu označovať akúkoľvek manželskú krízu. Problému definovania hraníc si je Grudem dobre vedomý.

Riešenie, s ktorým prichádza, je veľmi praktický a zrozumiteľný zoznam prípadov, ktorého sa kazatelia a starší môžu jednoducho chopiť. Lenže táto Grudemova sila je súčasne aj jeho slabosťou. Keď sa pozrieme na napr. krízy zapríčinené gamblerstvom alebo pornografiou, pýtame sa, či skutočne mohol Pavol myslieť aj na „takéto prípady“? Tu sa zdá jednoznačné, že Grudem opúšťa význam, na ktorý mohol myslieť ľudský autor Písma a púšťa sa do svojej vlastnej aplikácie, kde je však plne determinovaný svojou kultúrou a skúsenosťou. Tým nechcem kritizovať kontextualizáciu, lebo všetci vykladači nakoniec musia preniesť zvesť starovekého Písma do dnešnej doby. Problém vidím v tom, že Grudem nehovorí o nijakom širšom súbore prípadov, ktoré Pavol mohol mať na mysli vo svojej dobe. Bez tohto kroku to vyzerá, že sa Grudem na jednej strane urputne drží najmenších detailov Písma, no pri definovaní aktuálnych etických zásad je jeho

aplikácia voľná a stojí viac na skúsenostiach než na Písme, ktoré rozoberal. Chýba tu zrozumiteľný most medzi pôvodným významom a dnešnou aplikáciou. Toto je dobre vidieť na nadpise jeho kľúčového odseku: „Aké iné situácie môžu byť dostatočne škodlivé (orig. harmful enough), aby zahŕňali ‘tieto prípady’?“³³ Pavol s termín „škodlivosti“ vôbec nepracuje, pritom pre Grudema je to rozhodujúce kritérium pre rozvod. Určuje tu potom etické zásady Písma alebo naše skúsenosti a filozofia doby v ktorej žijeme? Ako hlavnú slabinu Grudemovej hermeneutiky vidím to, že jeho kontextualizáciu Písma tvorí nedokončený proces, nedokončený most od exegézy po dnešnú aplikáciu. Po gramatickej analýze malo prísť vysvetlenie celej pasáže v kontexte Pavlovej doby a až potom mohlo nasledovať transponovanie biblickej etiky z minulosti do dneška.³⁴

Týmto hodnotením nechcem spochybníť výslednú Grudemovu etiku, v tej sa zhodou okolností zhodujeme. Podľa mojej mienky by jeho argumentácia bola silnejšia, ak by otvorene pripustil a vysvetlil motívy svojho obratu. Ďalej by pomohlo, keby explicitne a jednoznačne rozlíšil to, čo Pavol odkazuje pôvodným čitateľom od vlastnej novodobej aplikácie. Je možné, že konečný Autor Písma, ktorý inšpiroval Pavla, mal na mysli aj širší súbor situácií, ktoré ďaleko presahujú Pavlovu predstavivosť. Ak by sa Grudem viac odvolával na Autora, ktorý vidí a rozumie aj našej dnešnej situácii, bol by jeho výklad uveriteľnejší, ako keď sa spolieha len gramatiku ľudského autora Písma, ktorý mal obmedzené poznanie. Ťažko prijať, že by Pavlova etika mala byť automaticky a slepo prenesená do našej doby. Potrebujeme dobre porozumieť situáciám, rozlišovacím znakom a kritériám, kedy Pavol vo svojej kultúre a dobe považoval rozvod za menšie zlo. Len vtedy budeme vedieť rozlíšiť dočasné a nadčasové aspekty apoštolovej rozpravy a rozpoznáme aktuálnu biblickú etiku manželstva a rozvodu.

³³ Grudem, “Grounds for Divorce,” 73.

³⁴ Aby som sa autora v tomto bude aj trochu zastal, veľmi musím oceniť jeho úvahu v závere. Spomína, že ak je rozvod povolený v prípade opustenia neveriacim, čo je dôkaz len o nezáujme voči partnerovi, o čo viac by mal byť povolený v prípade aktívneho ubližovania druhému. Aktívna zloba a zlomyseľnosť sú preda horšie ako indiferencia. Škoda len, že tento bod nerozvíja pri prechode od exegézy ku aplikácii ale až v závere aplikácie. Grudem, “Grounds for Divorce,” 74–75.

1.5 Záver

Táto prípadová štúdia sa zaoberá len dvoma článkami na tému rozvod, ktoré sú len kvapkou v mori toho, čo sa v tejto oblasti napísalo. Napriek tomu verím, že aj pohľad na dve „kvapky“ môže pomôcť, keď vedúci cirkvi alebo bežní veriaci hodnotia nové prúdy a informácie, ktoré k nim prichádzajú. Moje pozorovania sú síce platné len na dané príspevky, ale ukazujú aj na určité všeobecné pravidlá, ako pri rozsudzovaní postupovať. Záverom chcem zvýrazniť tieto štyri body:

- 1) *Všímajme si, čo je na danej práci jedinečné, hodnotné, pravdivé a obohacujúce.*

Dokonca aj práce postavené na mylných predpokladoch dokážu priniesť síce čiastkové, ale predsa užitočné pozorovania.

- 2) *Skúmajme dané dielo z hľadiska jeho vlastných metód.* Obvykle má autor nejaký postup, ktorého sa drží. Málokedy sme expertami v danej oblasti, ale skúsme aspoň posúdiť, či sa autor svojho postupu drží dôsledne, alebo si ho prispôsobuje tak, aby mu dáta lepšie zapadali a on prišiel k vopred želanému výsledku.

- 3) *Pripomínajme si, že autorov najsilnejší argument býva aj jeho najväčšou slabinou.*

Obvykle je autor tak pohltený tým, čo zistil a metódou, ktorú použil, že okrem toho nič nevidí. Lenže etické otázky a výklad Písma sú komplexné kategórie a tak sa často stáva, že autor pre svoj novoobjavený „strom“ autor prehliada okolitý „les“.

- 4) *Aspoň tak ako si všímame, čo autor hovorí, všímajme si aj to, o čom mlčí.* Žiaden autor v žiadnej práci nie je schopný dať odpoveď na všetko. Ale často práve to, o čom nehovorí, čo nespomína, je neuralgický bod celej tézy. Nenechajme sa strhnúť autorovým svetom, kde do seba jednotlivé úsudky ľahko zapadajú. Vždy potrebujeme odstúpiť a všimnúť si, kde je šedá, prehliadaná zóna.

Zjednodušene sa dá povedať, hermeneutika sa skladá z jazykových, literárnych, historických, kultúrnych, filozofických a teologických pozorovaní. Tu sme videli dve prípady exegézy, ktoré boli silné najmä v prvom aspekte a spozorovali sme ich limity. Napriek

nedokonalostiach týchto autorov netreba haniť, za to, že nepriniesli konečnú odpoveď, ale radšej ich oceňme, že v niečom svojou trochu prispeli, aby sme sa k tejto odpovedi priblížili.

Takto sa dostávame k poslednej rade, ako bezpečne prejsť od hermeneutiky k biblickej etike: nemôžeme sa spoliehať na jediného autora a jediný pohľad. Dokonalá hermeneutika nie je v silách žiadneho človeka s výnimkou Slova, ktoré sa stalo telom. Po nanebovstúpení musí byť hermeneutika výsledkom spoločného úsilia celého Kristovho tela – cirkvi. Nakoniec aj biblia samotná je súzvuk, orchester viacerých vzájomne sa dopĺňajúcich zjavení toho istého Boha a Spasiteľa. Preto len *spoločné* štúdium Písma, vrátane skúmania historických a kultúrnych okolností jeho doby a našej doby, nám dáva predpoklad, aby Duch, ktorý inšpiroval Písmo, viedol aj nás pri jeho aplikácii (nielen) v etických dilemách akou je rozvod. Na porozumenie ľudskej stránky Písma potrebujeme vyvinúť ľudské úsilie. Na porozumenie Božskej stránky Písma potrebujeme Božiu milosť a vedenie. Keď sa tieto spoja, bude Kristus ako Hlava hovoriť a Jeho cirkev bude počúvať a rozumieť, ako sa nám prihovára do otázok dnešnej doby.

2. EXEGÉZA BIBLICKÉHO TEXTU
EVANJELIUM PODĽA MATÚŠA 19,1–12

2.1 Text

¹ Keď Ježiš skončil tieto reči, odobral sa z Galiley a prišiel do judského kraja za Jordánom. ² Išli za ním veľké zástupy a on ich tam uzdravoval. ³ Tu k nemu prišli farizeji a podrobili ho skúške: „Je mužovi dovolené prepustiť svoju manželku pre akúkoľvek príčinu?“ ⁴ Odpovedal im: „Či ste nečítali, že od počiatku ich Stvoriteľ stvoril ako muža a ženu? ⁵ A ďalej hovoril: Preto opustí človek otca i matku a príľne k svojej žene a budú dvaja jedno telo. ⁶ A tak už nie sú dvaja, ale jedno telo. Čo teda Boh spojil, človek nech nerozlučuje.“ ⁷ Oni mu povedali: „Prečo teda Mojžiš prikázal dať prepúšťací list a prepustiť ju?“ ⁸ Nato Ježiš povedal: „Mojžiš vám dovolil prepustiť manželku pre tvrdosť vášho srdca, ale od začiatku to nebolo tak. ⁹ Hovorím vám, že kto by prepustil manželku, ak nie kvôli smilstvu, a vzal si inú, cudzoloží.“ ¹⁰ Učeníci mu povedali: „Ak je to takto medzi mužom a ženou, je lepšie neženit' sa.“ ¹¹ On im odpovedal: „Nie všetci chápu toto slovo, len tí, ktorým je to dané. ¹² Sú totiž ľudia neschopní manželstva, ktorí sa tak narodili zo života matky; iní sú neschopní manželstva, lebo ich takými urobili ľudia; ďalší sú neschopní manželstva, lebo sa sami urobili takými pre nebeské kráľovstvo. Kto to môže pochopiť, nech pochopí.“³⁵

2.2 Hlavná myšlienka

Ježiš vedie s farizejmi polemiku ohľadom výkladu SZ, pričom dokazuje, že manželstvo je nerozlučné, lebo jednota muža a ženy bola daná už pri stvorení.

2.3 Kontext

a) *Historický kontext*

Dej sa odohráva v Palestíne v prvej polovici 1. storočia n.l. Text pomenúva miesto, kde sa rozhovor mal odohrať: „judský kraj za Jordánom“. Ide o Pereu, ktorá mala iného vládcu ako

³⁵ *Biblia: Slovenský Ekumenický Preklad*, 4. opravené vydanie. (Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2017). Dostupné na internete: <https://biblia.sk/citanie/seb/mt/19>.

Judsko, pričom tieto dve teritória oddeľoval práve Jordán. Matúš mohol narábať s termínom „Judsko“ voľnejšie, aby zdôraznil rozdiel oproti severným oblastiam (Galilea a Samária) a tiež preto, že Židia tvorili väčšinu populácie na tomto mieste.³⁶

Neexistuje zhoda na dátume vzniku Matúšovho evanjelia, odhady sa rôznia v rámci intervalu 50. až 70. roky 1. storočia n.l.³⁷

Vzhľadom na veľmi časté explicitné aj implicitné odvolávky autora na Starú zmluvu sa javí, že pôvodnými čitateľmi boli primárne kresťania obrátení zo židovstva. Toto evanjelium im malo slúžiť, aby v Ježišovi rozpoznali zaslúbeného Mesiáša, a tiež aby si osvojili nové štandardy platné pre novovytvorenú komunitu veriacich.

Text rieši otázku rozvodu, na ktorý Židia v tom čase nemali jednotný názor. Na jednej strane stáli stúpenci rabína Hillela zastávajúceho „liberálny“ prístup, teda že muž sa môže rozviesť so ženou na základe akejkoľvek príčiny. Na druhej strane stál rabín Šammaj, podľa ktorého bol rozvod vylúčený okrem prípadu nevery. Okrem toho sa za všeobecne prijateľnú príčinu rozvodu sa považovala aj neplodnosť páru. Posun k voľnejšiemu chápaniu manželstva a rozvodu badať už v intertestamentálnom období. Napríklad Sir 25,26 nabáda k tomu, aby muž prepustil manželku, ktorá sa mu nepodriaďuje.³⁸

Rozvod býval vykonaný na základe vôle manžela, bez súdneho vypočutia oboch strán. Rímske právo však umožňovalo iniciovať ho aj žene, čo zrejme reflektuje paralela v Mk 10,12. Medzi Židmi to bolo možné len výnimočne, ak mala žena vysoké spoločenské postavenie.³⁹ Na rozdiel od dneška, muž právne nepotreboval prepustiť jednu ženu, aby si zobral inú. Hoci na základe židovskej kultúry aj Rímskeho práva bola polygamia v poriadku, v praxi sa oveľa častejšie

³⁶ R. T. France, *The Gospel of Matthew*, NICNT (Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2007), 709–10.

³⁷ *NIV Study Bible* (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2011), 1584.

³⁸ France, *The Gospel of Matthew*, 207–8.

³⁹ France, *The Gospel of Matthew*, 207.

z ekonomických príčin využíval rozvod. Muži sa rozvádzali, lebo neboli schopní či ochotní vydržovať viacero manželiek.⁴⁰

b) Kontext knihy

Z pohľadu celej knihy je dôležité, že sa udalosť odohráva potom, ako bola učeníkom zjavená Ježišova mesiášska identita (kap. 16), a predtým ako vstúpil do Jeruzalema (kap. 21) a naplnil svoje mesiášske poslanie (kap. 27). V tejto časti knihy Ježiš vyučuje svojich učeníkov princípy fungovania Jeho kráľovstva, pričom manželský život a celibát patria medzi oblasti, kde vtedajšia židovská prax potrebovala reformu.

Fráza *Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους* vo v. 1 je jednou z kľúčových pre štruktúru knihy. Matúšovo evanjelium obsahuje päť rečí, ktoré končia takýmto „refrénom“. Na tomto mieste končí štvrtá reč, ktorú tvorila 18. kapitola. Ježiš v nej ukazoval na dôležitosť „maličkých“, ustanovil poriadok pre napomínanie v cirkvi a pripomenul, že imperatívom pre naše odpúšťanie je odpustenie, ktoré sme sami dostali. Hoci štvrtá reč je tu ukončená, dve linky z nej presahujú cez tento text. Ako predtým Ježiš priniesol normu pre disciplínu a odpustenie v cirkvi, tu prináša normu pre funkčné manželstvo, resp. pre život v celibáte. Téma „maličkých“ sa vracia v 19,13-15, keď si Ježiš naprotiveň učeníkom berie k sebe deti a žehná ich.

Matúš sa otázkou rozvodu zaoberá aj na iných miestach: v 1,19 spomína, ako bol Jozef pripravený prepustiť Máriu; v súlade s naším textom sa Ježiš vyjadruje o rozvode aj v kázni na hore v 5,31-32.

c) Kontext Písma

Matúš, resp. Ježiš svojimi odvolávkami na Starú zmluvu sám umiestňuje túto perikopu do širšieho kontextu Písma, najmä do príbehu stvorenia. Pasáž sa tiež vyrovnáva s reguláciami Mojžišovho zákona ohľadom rozvodu v Deut 24,1-4. Keďže polemika medzi farizejmi a Ježišom je

⁴⁰ J. S. Wright and J. A. Thompson, “Manželství,” *Nový biblický slovník*, 580.

snahou o zjednotený výklad Písma v otázke manželstva a rozvodu, je vhodné spomenúť aj ďalšie relevantné texty na túto tému. V NZ je to najmä Pavlove usmernenie v 1 Kor 7,1-16, prípadne jeho poznámka v Rim 7,2-3, že manželskú zmluvu ukončuje až smrť. Ďalej sú tu paralelné texty v synoptických evanjeliách: Mk 10,1-12; Lk 16,18. Pri paralelných textoch je zaujímavé, že sú kratšie ako Matúšova verzia a najmä nespomínajú výnimku, že rozvod je povolený v prípade smilstva. Nakoniec hodno spomenúť Ježišov rozhovor s 5-krát rozvedenou Samaritánkou v Jn 4.

V SZ sa téma manželstva a rozvodu objavuje najmä v prorockých knihách, kde vyjadruje vzťah medzi Hospodinom a vyvoleným národom. Pomerne často je Izrael pre svoju neveru prirovnávaný k neviestke, viz. napr. Iz 50,1; Jer 3,1-3; Ez 23; Oz 1-3. Na rozdiel od nich sa Malachiáš v 2,14-16, nevenuje metaforickému manželstvu, ale odsudzuje rozvod v doslovnom zmysle.

2.4 Žáner

Žáner je typický pre synoptické evanjeliá: rozprávanie, ktorého jadro tvorí dialóg Ježiša s farizejmi. Z pohľadu autora sa jedná o spomienku na historickú udalosť, ktorej výber a opis je formovaný jeho teologickým a literárnym zámerom.

2.5 Štruktúra

- I. Úvod – miesto a okolnosti tejto udalosti (vv. 1-2)
- II. Jadro – Polemika Ježiša s farizejmi (vv. 3-9)
 - a. Prvá otázka farizejov (v. 3)
 - b. Prvá Ježišova odpoveď smerujúca na poriadok stvorenia (vv. 4-6)
 - i. Citácia z Gn 1,27 (v. 4)
 - ii. Citácia z Gn 2,24 (v. 5)
 - iii. Formulácia záveru (v. 6)
 - c. Druhá otázka farizejov smerujúca na Mojžišov zákon (v. 7)
 - d. Druhá Ježišova odpoveď (vv. 8-9)
 - i. Zjednotený výklad pôvodného Božieho zámeru a Mojžišovho zákona (v. 8)
 - ii. Dôsledky porušenia tohto výkladu (v. 9)
- III. Doslov – Slobodný stav ako alternatíva manželstva (vv. 10-12)
 - a. Všeobecné spochybnenie manželstva učeníkmi (v. 10)
 - b. Hádanka o (ne)schopnosti vstúpiť do manželstva (vv. 11-12)

2.6 Kľúčové pojmy⁴¹

πειράζω, v. 3 – Sloveso má neutrálny význam „podrobiť skúške“, „(o)testovať“, „(vy)skúšať“ alebo negatívny v zmysle „pokúšať“. Z kontextu nie je jednoznačné, ktorý odtieň autor myslí, keďže sa k tejto skupine farizejov ďalej nevyjadruje. Keďže boli židia v tejto otázke rozdelený, je možné, že len chceli spoznať Ježišov postoj; rovnako je možné, že autor komunikuje, že ich zámerom bolo Ježiša „nachytať“. Jednotní v tejto otázke nie sú ani prekladatelia Biblie. Napr. Slovenský ekumenický preklad z roku 2011 uvádza „pokúšali ho“, kým súčasný z roku 2017 „podrobili ho skúške“.

αἰτία, ἡ, vv. 3, 10 – Kľúčové slovo, ktoré sa opakuje v štruktúrálnych zlomoch pasáže. Najskôr ho vyslovujú farizeji pri otváracíj otázke právoplatného rozvodu a potom učeníci na základe tohto termínu celkovo spochybňujú manželstvo. Dostupné preklady nevystihujú zhodu v

⁴¹ Táto časť je vypracovaná prevažne na základe Timothy Friberg, Barbara Friberg, and Neva F. Miller, *Analytical Lexicon of the Greek New Testament* (Grand Rapids, MI: Baker Books, 2000). Dostupné cez softvér BibleWorks 10.

tomto kľúčovom slove. Momentálne sa vedie odborná polemika o jeho význame. Tradične sa prekladá ako ekvivalent k lat. *causa*, teda „príčina“, „dôvod“, „základ“ pre nejakú situáciu. Van Tine vo svojej štúdiu argumentuje, že je nutné vnímať ho ako *právny termín* s významom „obvinenie“, „vina“.

βιβλίον ἀποστασίου, v. 7 – Dosl. „kniha oddelenia“, alebo „rozdelenia“, možné preložiť aj ako „prepúšťací“ alebo „pripustný list“, teda dokument, ktorý ruší manželský zväzok. Rovnaký termín používa aj Septuaginta v Deut 24,1.3; Iz 50,1 a Jer 3,8.

πορνεία, ἡ, v. 9 – Všeobecne označuje akýkoľvek mimomanželský, nezákonný alebo neprirodzený pohlavný styk, zvyčajne prekladané ako „smilstvo“. Môže byť použité ako synonymum pre „cudzoložstvo“, či metaforicky na vyjadrenie duchovnej nevery a odpadnutia od Boha. V tomto kontexte označuje jediný explicitne prípustný dôvod pre rozvod. France argumentuje, že slová s týmto základom sa používali, keď bola vina na strane ženy, kým *μοιχάω* sa vzťahovalo na mužov.⁴²

μοιχάω, v. 9 – Znamená „cudzoložiť“, v tomto prípade označuje obvinenie voči tomu, kto sa nerozvedie právoplatne.

χωρέω, vv. 11-12 – Dosl. „mať miesto pre“ alebo „urobiť miesto pre“ niečo; v súvislosti s pohybom potom napr. „pohnúť sa vpred“ alebo „ustúpiť“, „odísť“. Tu ide o prenesený význam „prijat“, „pochopiť“. Ježiš slovo používa trikrát v dvoch veršoch a cez neho vyzýva učeníkov, aby v sebe „urobili miesto“, teda prijali jeho výklad ohľadom manželstva a slobodného života.

εὐνοῦχος, ὁ, εὐνουχίζω v. 12 – Dosl. „eunuch“, kastrovaný muž. V tom čase takí muži často pôsobili v pozíciách vysokých úradníkov (napr. Sk 8,27-39). Môže ísť aj o muža, ktorý sa narodil s takýmto postihnutím. V prenesenom význame označuje niekoho, kto sa dobrovoľne rozhodol pre život v celibáte. V slovesnej forme ide o jediný výskyt slova v celej Biblii.

⁴² France, *The Gospel of Matthew*, 209.

2.7 Komentár

Ježiš pokračoval v napĺňaní svojho mesiášskeho poslania a presunul sa z Galiley k hraniciam Judska (v. 1). Ako sa to deje od počiatku jeho verejnej služby, aj tu ho okrem učeníkov nasledujú zástupy, ktoré mu predkladajú svoje trápenia (v. 2).

Súčasťou davu sú aj farizeji, čo sa dalo očakávať, keďže sa Ježiš blížil k Judsku a Jeruzalemu (v. 3). Matúš v tejto časti evanjelia už nedáva dôraz na samotné zázraky, ani ešte nenastal čas na rozsiahle polemiky s židovskými predstaviteľmi. Že práve farizeji spúšťajú rozhovor, je v istom zmysle okrajové. V tejto fáze evanjelia sú pre Ježiša kľúčoví učeníci, ktorí sprvu len počúvajú, no ku koncu epizódy sa ozvú a Ježiš im venuje súkromné dovysvetlenie.

Otázka farizejov vo v. 3 reflektuje vtedajší dominantný pohľad na manželstvo tak u bežného ľudu aj farizejov, teda že muž sa môže rozvieť pre akúkoľvek príčinu, resp. obvinenie. Touto otázkou farizeji testujú, či Ježiš patrí do hlavného alebo menšinového prúdu, snáď v nádeji, že pri odpovedi na ťažkú otázku „zakopne“.

Ježiš začína odpoveď (v. 4) suverénne, pričom sa okamžite odvoláva na autoritu Písma. Jeho otázka vyjadruje počudovanie, že farizeji akoby nepoznajú príbehu o stvorení sveta, resp. nerozumejú zámeru, s ktorým Stvoriteľ konal. Verš 4 je čiastočnou citáciou Gn 1,27. Ježiš ďalej vo v. 5 pokračuje v argumente stvoriteľského zámeru a cituje Gn 2,24, kde je zdôraznené, že muž sa s manželkou stáva jedným telom. Syntézou týchto dvoch krátkych ale závažných pozorovaní vzniká podľa Ježiša záver, že ako na začiatku bol človek stvorený v dvoch formách (muž-žena), v manželstve sa dvojica stáva novou, nerozlučnou jednotou (v. 6).

Ježišove tvrdenie je radikálne v dvoch ohľadoch. Jednak podľa neho v manželstve až zaniká pôvodný jednotlivec („už nie sú dvaja“). Toto sa nedá brať doslovne, keďže manželia zostávajú dvoma ľuďmi, no v Ježišovom chápaní ide o jednotu, ktorá nie je formálna, ani iba pohlavná. Ide o jednotu, ktorá pár spája hlbšie, hoci jej presná charakteristika nie je uvedená. Vážnosť tejto jednoty môžu vyjadrovať deti, ktoré sa z tohto zväzku narodí. V prípade každého potomka platí, že

stvoreni z dvoch tiel svojich rodičov, pričom túto jednotu už nie je možné rozdeliť žiadnym spôsobom. Kontext perikopy, keď hneď po tejto epizóde Ježiš berie deti k sebe a žehná ich (vv. 13-15), podporuje túto interpretáciu.

Druhým radikálnym prvkom Ježišovho záveru je, že Boh sám spája manželov. Je možné a pravdepodobné, že farizeji považovali manželstvo za ľudské, „civilné“ zriadenie. Ježiš však pri vzniku manželstva vidí aktívny Boží vstup – keďže On nás stvoril ako muža a ženu, Jemu sa aj zodpovedáme za našu jednotu a človeku nie je daný mandát tento zväzok rozviazať.

Farizeji sa s odpoveďou neuspokojili a pripomínajú Mojžišovo ustanovenie z Deut 24,1-4 (v. 7). Rozvod považujú priam za príkaz, čím spochybňujú Ježišove tvrdenie o nerozlučnosti manželstva. Ježiš kontruje (v. 8), že toto ustanovenie jednak neplatí od počiatku a teda nie je súčasťou pôvodného, dobrého Božieho poriadku a zámeru. Práve tento zámer zjavne prišiel Ježiš ako Mesiáš obnoviť. Okrem toho ich upozorňuje, že rozvod bol len dovolený, pričom text z Deut 24 iba upravuje situáciu, keď už k rozpadu manželstva došlo a nedá sa v žiadnom prípade použiť ako manuál pre „únik z manželstva“. Ježiš tak odhaľuje zásadnú chybu v ich úsudku, keď nad manželstvom rozmýšľajú z pohľadu jeho rozpadu a nie z pohľadu zámeru, pre ktorý vzniklo.

Keďže rozvod vyjadruje vybočenie z Božích zámerov, Ježiš pred ním na záver (v. 9) varuje. Ak je neopodstatnený, je aj neplatný, a v prípade nového sobáša uvádza exmanželov a ich partnerov do cudzoložstva. Kým v paralelných textoch nie je uvedená žiadna výnimka pre platný rozvod, Matúš spomína smilstvo, zrejme z dôvodu, že ide o čin, ktorý búra samotnú podstatu a jednotu manželstva. Podľa Carsona je Ježišov prístup z jednej strany miernejší ako SZ, lebo za cudzoložstvo už nepožaduje trest smrti; na druhú stranu sa javí prísnejší, lebo nedovoľuje rozvod pre inú príčinu.⁴³ Pritom v SZ musel byť priepustný list vydaný na základe iného podnetu, keďže tam sa smilstvo netrestalo rozvodom ale smrťou.

⁴³ D. A. Carson, "Matthew," in *Matthew and Mark*, ed. Tremper Longman III and David E. Garland, Rev. Ed., The Expositor's Bible Commentary 9 (Grand Rapids, MI: Zondervan, 2010), 472.

Keď učeníci po ukončení rozhovoru prehovorí (v. 10), dávajú najavo, že sú v skutočnosti stotožnení s chápaním farizejov.⁴⁴ Manželstvo bez možnosti rozvodu je pre nich natoľko nepredstaviteľné a rizikové, že aj celibát považujú za lepšiu voľbu. Tento ich sarkazmus je potrebné brať ako hyperbolu, keďže v danej kultúre bol život ako „single“ odmietaným extrémom. Židia považovali manželstvo a rodinu priam za cieľ života, najvyššie požehnanie a Boží príkaz.

Ježiš zoberie ich zúfalý výrok vážne (v. 11), aby po manželstve reformoval aj pohľad na život v samote. Ježiš sám mohol zažívať ústrky, keď takto žil a bol si vedomý, o aký náročný posun v myslení ide. Preto otvorene hovorí, že jeho slovo pochopia len tí, ktorým „je dané“.

V záverečnom 12. verši päťkrát používa slovo so základom „eunuch“, čo vyvádza z miery aj dnešného čitateľa, nieto vtedajšieho, ktorý ich považoval v istom zmysle za prekliatych, keď podobne ako pohanovia nemali povolený vstup do chrámu.⁴⁵ Potom ako Ježiš odmietol rozvod, takto prináša ďalšiu revolúciu, keď slobodný stav ustanovuje ako rovnocenný k manželstvu. Neočakáva však, že by sa z toho mal stať masový jav, ani nijako nepodporuje neskoršie vnímanie cirkvi, že život v celibáte je svätejší, čistejší či hodnotnejší ako život v manželstve.

⁴⁴ Ak berieme do úvahy Van Tineov výskum, môžeme verš preložiť a vyložiť nasledovne: „Ak je takéto obvinenie muža voči jeho žene, je lepšie sa neženit.“ Teda ak muž nemá právo manželku na súde obviniť z rôznych príčin a rozviesť sa s ňou podľa potreby, je lepšie takéto záväzok vôbec neriskovať.

⁴⁵ France, *The Gospel of Matthew*, 724.

3. RUKOPIS KÁZNE NA TEXT MATÚŠ 19,1–12 *ROZVEDENÝ, ŽENATÝ ČI SLOBODNÝ?*⁴⁶

Úvod

Bratia a sestry, keď hráte s priateľmi spoločenskú hru, alebo futbal či florbal, na čom vám najviac záleží? Na víťazstve, alebo na zážitku? Stačí sa zúčastniť a mať srandu, alebo ide o výhru? Na konferenciách mládeže zvykol byť volejbalový turnaj. Niektorí na celý rok trénovali, aby porazili rivalov a odniesli si putovný pohár. Iní sa s loptou stretli prvýkrát až na turnaji a prihlásili sa len preto, aby boli súčasťou partie. Ťažko sa zhodnúť, lebo sme rôzni a od tej istej hry máme iné očakávania.

Dnešná téma je manželstvo, od ktorého máme tiež rôzne očakávania. Ak si v manželstve, prečo si do toho išiel alebo išla? Prečo ste sa ako pár zobrali a spravili záväzok na celý život? Ak ešte nie si v manželstve, čo ťa tam ťahá? Prečo by si chcel byť zadaný alebo zadaná?

Čítali sme rozhovor, kde na seba narazili dva pohľady na manželstvo. Sám o sebe každý ten pohľad znie dobre, oba majú niečo do seba. Ale tie pohľady do seba nezapadajú. Ako si pri športe musíme vybrať, či cvičíme len kým nás to baví, alebo cvičíme až do úmoru, aby sme boli najlepší, tak si v manželstve musíme vybrať, o čo nám vlastne ide.

Pozrime sa na manželstvo podľa farizejov a manželstvo podľa Ježiša. Keď to takto poviem, možno to znie ako jasná vec. Ved' poznáme, že farizeji sú tí škaredí, kým Ježiš má vždy pravdu. Keby sme však nepozerali na menovky a urobili si anketu, asi by sme boli prekvapení. V skutočnosti sa naše manželstvá často viac podobajú na model farizejov, než žeby odrážali Ježišov ideál.

Pozrime sa na tento text a skúsme do hĺbky pochopiť, aké sú tie dve možnosti. Počúvajte, dobre zvažujte a nakoniec si vyberme cestu, ktorou v živote chceme ísť.

⁴⁶ Kázeň zaznela na zhromaždení CB B. Bystrica 7. júna 2020.

I. Rozvedený

Ako začala táto hádka o manželstve? Ježiš je s učeníkmi na ceste do Jeruzalema. Má pred sebou posledné týždne, aby im vysvetlil aký je Mesiáš a ako funguje Jeho kráľovstvo. Spolu s Ježišom kráčajú zástupy, ktoré uzdravuje. Zo zástupu vychádzajú farizeji, ktorí chcú Ježiša vyskúšať alebo pokúšať. Nevieme naisto, či chceli iba zistiť, aký má Ježiš názor, alebo je to zásterka a v skutočnosti ho chceli zosmiešniť.

Vtedy totiž podobne ako dnes, rozvod rozdeľoval nielen manželov, ale aj verejnú mienku. Jedna skupina nasledovala rabína Šammaja, ktorý tvrdil, že rozvod je možný len výnimočne a najmä kvôli nevere. Druhá skupina nasledovala rabína Hillela, ktorý tvrdil, že muž sa so ženou môže rozviesť pre akúkoľvek príčinu. Napríklad sa hovorilo, že na rozvod úplne stačí, keď žena pokazí obed. Asi veľmi neprekvapí, že väčšina ľudí, najmä mužov, držala s Hillelom. Prax rýchleho a ľahkého rozvodu potom využívali nielen bežní ľudia, aj sami farizeji. Napr. Jozef Flávius, známy židovský historik a farizej, otvorene a bez škrupulí hovorí, že sa mu nepáčilo správanie jeho ženy, tak ju poslal preč a zobral si inú z Kréty.

Takéto nastavenie vidíme v otázke, ktorú Ježiš dostal: *Je možné rozviesť sa so ženou pre akúkoľvek príčinu?* Táto otázka, aj to, čo hovoria ďalej, ukazuje, že ich odpoveď je *áno*.

V ich očiach je manželská zmluva rovnaká ako kúpna. Keď si kúpite nábytok, auto alebo elektroniku, dajú vám zmluvu. Tam sú obchodné podmienky a medzi nimi aj reklamácia. Keď sa nám výrobok nepáči alebo nefunguje, stačí prísť, vec vrátiť a vybrať si inú, alebo si zobrať naspäť peniaze. Máme predsa spotrebiteľské práva!

Otázka je, či aj manželstvo patrí medzi spotrebný tovar. Teda tak ako si vyberáme televízor, si môžeme vybrať aj životných partnerov, nie? Je to jednoduché. Ferko a Evka sa rozhodnú spolu žiť a tak uzavrujú zmluvu. V tej zmluve vyjadria, že si vybrali jeden druhého, spĺňajú všetky náležitosti a zmluvu slávnostne podpíšu. Nepísanou, ale možno najdôležitejšou, súčasťou ich

zmluvy je reklamačný poriadok. Ak sa Eva už Ferovi nepáči, alebo sa Fero nepáči Eve, stačí „vrátiť tovar“ a všetko sa vráti do pôvodného stavu.

Keby tu dnes boli tí farizeji medzi nami, možno by sa ozvali, že som ich celkom nepochopil. Ved' reklamačný poriadok sme si nevymysleli len tak, on má svoje opodstatnenie, lebo sa naše autá a práčky kazia. A pravdou je, že aj naše manželstvá a vzťahy sa kazia a rozpadávajú. Čo s tým? Niečo s tým predsa urobiť musíme. „Liek“, ktorý ponúkajú farizeji je ukončiť to trápenie a vyskúšať nový vzťah. Je to manželstvo *postavené na dvoch pilieroch – na výhodách a na slobode*.

Vtedy stačilo, ak bolo výhodné pre muža. Dnes už sme sa posunuli, máme rovnoprávnosť a tak musí byť výhodné pre oboch. Ak sa to manželstvo začne javiť ako zbytočná záťaž, nevádi. Máme slobodu sa rozvieť pre akúkoľvek príčinu a začať znovu s niekým iným.

V kresťanských kruhoch sa niekedy hovorí: rozvod aj môže byť, ale nové manželstvo už nie. Tu treba povedať, že o takejto možnosti sa Ježiš s farizejmi nebavil. Základným bodom *priepustného* listu totiž bolo práve oprávnenie, aby sa žena znovu vydala. Bez uvedenia tejto možnosti to žiadny priepustný list nebol a formálne zostávali manželmi.

Priepustný list sa pritom dával len žene a to tiež malo svoj dôvod. Muž priepustný list nepotreboval. Podľa vtedajšieho chápania a zákonov mohol mať manželiek, koľko chcel. Dnes sa musíme rozvieť, ak chceme nového životného partnera, ale vtedy nie. Muž si mohol nechať jednu ženu a zobrať si k nej druhú aj tretiu. Ale málokto to robil. Prečo? Nešlo o to, že by vtedajší muži boli pokrokoví a brojili proti polygamii. Hlavný dôvod, prečo prepúšťali svoje manželky, boli peniaze. Viac manželiek znamenalo oveľa viac výdavkov.

Podobne ako dnes nám zákon umožňuje mať koľko detí len chceme a predsa si väčšia vystačí s jedným či dvoma deťmi. Lebo starať sa o veľkú rodinu potrebuje viac času, sily, priestoru a peňazí. Tak aj vtedy síce mohli zachovať vernosť jednej manželke a pritom si zobrať druhú, ale neurobili to, lebo by im klesol životný štandard. Rozvieť sa bolo jednoduchšie a lacnejšie.

Žena však priepustný list bytostne potrebovala. Keď ju muž poslal preč, prišla o živobytie a strechu nad hlavou. Priepustný list vlastne slúžil ako sociálne opatrenie. Dovoľoval zavrhnutej žene, aby aspoň dostala šancu na reštart a mohol ju s čistým svedomím prijať iný muž.

II. Ženatý

Práve v tomto bode prichádza ku zrážke medzi Ježišom a farizejmi. Keď Ježiš odmietol ich voľné chápanie manželstva, farizeji sa ohradili. Ukazujú do 5M 24. kap. a hovoria: Mojžiš predsa *prikázal* dať priepustný list! Kto si ty, Ježiš, že len tak rušíš Boží zákon?

Toto je kľúčový bod, kde sa farizeji a Ježiš míňajú, lebo Božie Slovo čítajú úplne inak. Pre farizejov bol rozvod až Božím *prikazom*. Keď dvaja spolu nevedia žiť, *musia* sa rozviesť.

Ježiš ich však opravuje. Ani Mojžiš ani Pán Boh rozvod neprikazujú, len dovoľujú. Pritom opatrenie v 5M 24 nehovorí o dôvodoch, prečo sa manželstvo môže rozviesť. Farizeji berú rozvod ako hľadanie úniku z manželstva, no Ježiš to vidí inak. Ukazuje im, že Mojžiš priniesol pravidlo len do situácie, kedy sa už manželstvo rozpadlo a bolo ho treba formálne uzavrieť, aby žena mohla ďalej žiť a fungovať. Rozvod teda nie je únik, ale pohreb. Rozvod ako taký nie je pre manželov nijaká pomoc, je to len verejné vyhlásenie a uznanie, že ten vzťah neprežil.

Tak ako s hriechom prišla skutočná smrť a my potrebujeme pravidlá, ako rozlúčiť so zosnulým, tak s hriechom prišiel aj rozpad vzťahov a my potrebujeme pravidlá, ako formálne tieto vzťahy pochovávať. Lenže tak ako smrť nerieši naše problémy, ani rozvod nerieši naše vzťahy. Rozvod je niekedy nevyhnutný, ale až vtedy, keď máme „nebožtíka“.

Pri našom fyzickom tele je pomerne jednoduché povedať, kto žije a kto už nie. Stačí skontrolovať dych a pulz. Ale ako to zmeriame v manželstve?

Ak chceme rozpoznať živý a mŕtvy vzťah, potrebujeme sa pozrieť nato, čo o manželstve hovorí Pán Ježiš. On prináša definíciu z opačného konca ako farizeji. Oni sa pozerali na vzťahy

pragmaticky, cez ich každodennú, trpkú skúsenosť. Ježiš nás naopak vracia k pôvodnému, dobrému Božiemu zámeru.

Na počiatku Boh stvoril svet. Vytvoril tu podmienky pre život a potom život samotný, keď stvoril rastliny a zvieratá. Do tohto stvorenia Boh nakoniec priniesol nový druh bytia, nový druh života. Stvoril človeka ako tvora, ktorý má iné schopnosti, kapacitu a úlohu ako zvieratá.

Človek bol stvorený, aby uctieval a spoznával svojho Stvoriteľa a tiež aby spravoval zem a vládol nad ňou. Súčasťou tohto vznešeného cieľa je aj spôsob, ako nás Boh stvoril. Neboli sme stvorení len ako jeden človek, boli sme stvorení v dvojjedinnosti – ako muž a žena.

V 2. kapitole Genezis je táto časť príbehu rozvitá. Na počiatku bol človek, Adam, sám. A nebolo to dobré. Preto Boh pre človeka stvoril nového človeka. Z muža stvoril ženu, z jedného stvoril dvoch. Tí dvaja boli stvorení, aby si pomáhali, aby zaplnili svoju samotu a pritom sa opäť vrátili do jednoty. Z jedného sa stali dvaja, aby sa následne dvaja opäť spojili do jedného.

Táto jednota je cieľom a podstatou manželstva podľa Ježiša. Boli sme stvorení pre spoločenstvo, kde sa dopĺňame a spájame sa do väčšieho a lepšieho celku ako sme sami. Slová, ktorými je ich vzťah opísaný, sú veľmi silné. Máme byť na seba prilepený, pripevnený, snád' až pricementovaný. Ide o takú jednotu, pri ktorej identita tých dvoch z časti zaniká a splýva do niečoho nového a väčšieho. Túto jednotu najlepšie vidíme na našich deťoch. Práve v nich sa spojilo niečo z otca a niečo z matky, a nikto nemá nástroj, ktorý vedel toto dieťa, nového človeka, rozdeliť naspäť.

Božím zámerom od počiatku bolo, aby sme niečo stratili a niečo väčšie tak získali. Adam musel stratiť kúsok zo seba, musel podstúpiť bolestivú operáciu, ale nakoniec to viedlo k mnohonásobnému zisku. Vzťah je od počiatku postavený na obeti, ale tá obeť je bohato vyvážená. Tento Boží zámer sa odvtedy nezmenil. Stále sme stvorení na Jeho obraz. Sme stvorení, aby sme sa

vzdali niečoho zo seba a vstúpili krásnej a radostnej do jednoty s iným človekom, muž so ženou, žena s mužom.

Žiaľ, odkedy prišiel hriech na svet, začalo sa všetko rúcať. Naša práca, naše zdravie, ani naše vzťahy nefungujú ako by mali. Hriech sa náš drží ako bolestivá kliatba. Kvôli nemu vzťahy, ktoré nám mali pomôcť, niekedy končia ako neznesiteľné bremeno. Vstúpiť do manželstva sa dá z vlastných síl, ale k pôvodnému ideálu sa už sami nedopracujeme.

Čo je teda ten liek? Ak nemáme len jedno pokazené manželstvo vymeniť za iné, čo môžeme robiť? Ako všetko ostatné, aj naše manželstvá potrebujú zažiť vykúpenie. My už nevstupujeme do vzťahu ako Adam a Eva. Do vzťahov vstupujeme od začiatku pokrivení hriechom, pokrivení naším sebecstvom, pýchou, závislosťami, strachom, či lenivosťou. Životy Adama a Evy do seba na začiatku perfektne zapadali. Boli to dva dieliky puzzle, ktoré boli stvorené pre seba. My sme však od začiatku pokrivené dieliky, ktoré do seba len tak nezapadnú. Ak sme pokrivení, potrebujeme sa narovnať. A jediné, čo nás dokáže narovnať, je kríž. Ježišov kríž a moc Svätého Ducha dokážu preniknúť do nášho vnútra a narovnávať to, čo je v nás pokrivené a choré.

V prvom rade sa potrebujeme znovuzrodiť, obrátiť k Bohu, aby sme vôbec prijali tento Boží plán pre manželstvo. Potom ako omilostení hriešnici potrebujeme vziať kríž a nasledovať Ježiša. Spasenie vieme prijať v jednom momente, ale vnútorná premena je postupná a trvá celý život. Potrebujeme, aby nás Ježiš vytrvalo a po troškách premieňal. Zmena, ktorú Boh pôsobí v našom vnútri postupne prechádza smerom von, keď sa vo vzťahu učíme znášať jeden druhého, rozumieť jeden druhému, slúžiť jeden druhému, a nakoniec sa učíme aj obetovať jeden za druhého. To je dokonalá láska ku ktorej máme smerovať. Cieľ je jasný, no na ceste potrebujeme veľa trpezlivosti s partnerom aj sami so sebou.

Dnešné slovo nám ponúka dve možnosti, čo s hriechom v manželstve urobíme. Prvá možnosť je boľavé manželstvo zabiť. Ak sa ti nepáči tvoj vzťah, zbav sa ho! Farizeji túžili po

slobode v manželstve, ich sloboda však nakoniec skončila pri slobode zabíjať. Ich liek na choré manželstvo sa podával vo forme jedu. Rozvod v ich podaní bola vlastne taká prvá eutanázia.

Pán Ježiš nás naproti tomu pozýva, aby sme nehľadali rozdelenie, ale jednotu. Nemá zmysel sa pretvarovať, musíme si pripustiť, že naše vzťahy sú v mnohom choré. No Ježiš nás volá, aby sme ich skúsili liečiť. Ak máme problém, hľadáme riešenie a volajme o pomoc. Nenechajme naše vzťahy padnúť do priepasti, kde lásku vystrieda nenávisť a záujem vystrieda apatia. Nielen naša duša, aj naše manželstvá potrebujú vykúpenie, nielen my sami, ale aj naše vzťahy potrebujú Ježišov dotyk odpustenia a milosti.

Ak všetka pomoc zlyhala a nevidíme žiadne znaky života, dovoľme ten vzťah pochovať a posuňme sa ďalej. Rozvod je vždy zlý, ale manželstvo, ktoré stojí na nevere, týraní alebo ubližovaní, môže byť ešte oveľa horšie.

Keď už sa to stane, je to skutočne dôvod na smútok a plač. Ale nie je to dôvod, aby sme stratili vieru a nádej. Tak ako nás bolí smrť blízkeho človeka, ale nestrácame nádej, lebo veríme vo vzkriesenie, ani rozvod nemusí byť čiernou bodkou, ktorou sa všetko zle skončí. Aj keď nás hriech dotlačí do tohto kúta, Božia milosť a nádej neprestáva. Ježiš mal slová pravdy a spasenia pripravené aj pre Samaritánku, ktorá bola päťkrát rozvedená. Keď nás premáha moc a sila hriechu, pozdvihnime oči k Ježišovi, nech nám On sám ukazuje východisko.

III. Slobodný

Čo nato učeníci? Pochopili, ako veľmi sa Ježišov prístup líši od toho, načo boli zvyknutí. Preto s dávkou cynizmu hovoria: *Ak sa nemôžeme rozviesť, tak sa radšej vôbec nežeňme!* Z ich strany to bol len zúfalý pokus o vtip, ale Ježiš zobral ich povzdych vážne.

Učeníci to nemohli myslieť vážne, lebo v tom čase bolo neprijateľné, aby človek žil osamote. Život v celibáte išiel proti všetkým očakávaniam. Znamenalo to ísť proti kultúre, proti hodnotám, dokonca proti samotnej viere v Boha. SZ hovorí, že sa máme plodiť a množiť, a hlása,

že práve deti sú požehnaním a naplnením života. Dnes častejšie túžime po sebarealizácii, zážitkoch, kariére či cestovaní. Ale vtedy bol len jeden skutočný cieľ života – mať rodinu a deti. Ak niekto hovoril iné, bol za blázna alebo rovno za heretika.

Ale Ježiš si to trúfol nielen povedať, ale aj žiť. Hoci učeníci zveličujú, keď hovoria, že samota je lepšia ako manželstvo bez rozvodu, Ježiš im odpovedá, že aj samotu si môže niekto vybrať. Toto tajomstvo nepochopí každý, len ten komu je dané.

Ježiš to tajomstvo vysvetľuje v 12. verši, kde 5-krát hovorí doslova o eunuchoch. Hovorí, že jedni sa takí už narodili, majú od narodenia nejaké postihnutie a nemôžu vstúpiť do manželstva. Iných tak urobili ľudia, čo bola vtedy bežná prax na kráľovských dvoroch. Najdôležitejší je tretí prípad. To sú ľudia, ktorí sa dobrovoľne zriekajú manželstva, aby naplno žili pre Božie kráľovstvo.

Ak je dnes ťažké odolať tlaku okolia, ak sa niekto rozhodne žiť sám, vtedy to bolo omnoho horšie. Pán Ježiš akoby tak priniesol revolučný pohľad nielen na manželstvo ale aj na samotu. Tento pohľad potom podporil aj apoštol Pavol, ktorý tiež žil bez ženy.

Problém nastal neskôr, keď sa vnímanie manželstva a celibátu otočilo. Kým Pán Ježiš nás pozýva, aby sme rešpektovali samotu ako rovnocennú voľbu k manželstvu, cirkev si Jeho slová začala vykladať tak, že celibát je viac ako manželstvo. Kým pre židov bola rodina zmyslom života, kresťania sa dostali do opačného extrém, keď zrazu videli ako cieľ celibát.

Bratia a sestry, Pán Ježiš nás povoláva do plného života, či už v páre alebo osamote. Jeho slová nás môžu vyrušiť, ale v skutočnosti prinášajú svetlo do tmy. Tam kde sú naše vzťahy pokrútené, Jeho kríž prináša liek, ktorý nás uzdravuje a vracia k dobrým Božím zámerom. Vložme naše vzťahy do Jeho rúk a očakávajme na Jeho vedenie a pomoc. Amen.

4. RUKOPIS KÁZNE NA TEXT ŽALM 137 *ZAVESIŤ HARFU NA KLINEC?⁴⁷*

Úvod

Bratia a sestry, otvoríme si žalm 137. Mám pocit, že keď ho dočítam, asi po ňom nezaznie hlasné „amen“. Niektorí z vás si možno povedia, že to musí byť omyl. Také niečo sa predsa nemôže písať v Biblii! Možno vám dokonca napadne, že by stránku s týmto žalmom bolo najlepšie nenápadne vytrhnúť z Biblie. Veď o jeden žalm menej zo 150, to si nikto nevšimne! Skôr než budeme Bibliu prepisovať, skúsme si túto časť prečítať a pochopiť. Možno si nakoniec povieme: Ako dobre, že aj tieto slová nám Pán Boh zanechal!

Prečítanie textu

Väčšina z vás vie, že Žalmy boli pôvodne piesne. Noty sa medzičasom stratili a zostal nám len text. Žalm 137 je však výnimočný, lebo sa dočkal opätovného zhudobnenia a nie hocijakého! V 70. rokoch pieseň s týmito slovami na dlhé týždne dobyla hitparády. Pamätá si niekto tú pieseň a speváčku? Bola to Boney M a jej *By the Rivers of Babylon*. Na rozdiel od pôvodného žalmu, v ktorom trpké slzy zaplavujú Eufkrat, Boney M svoju pieseň poňala ako pohodový disko tanček. Ak chcete, vypočujte si ju doma a pripomeňte si zlaté 70-te. Teraz sa však ponorme do Božieho Slova, lebo tu ide o viac než o disko tanec. Cez tento žalm nám Boh hovorí o nádeji uprostred tragédie a o spravodlivosti uprostred bezprávia.

I. Eufkrat zaplavený slzami, v. 1

Keď sa pozrieme na prvé verše, nájdeme v nich poeticky vykreslenú depresiu a beznádej. Z tých slov vyviera bezodný žiaľ a predsa sú tie slová v niečom jemné a úhl'adné. Obraz rieky, pri ktorej autor sedel vystihuje všetko. Ako riekou Eufkrat naplňali nevyčerpatel'né vodné pramene, tak z ich srdca vyviera smútok, ktorý nemá dna. Rieka samotná pritom tečie pokojne, keď sa pozeráme

⁴⁷ Kázeň zaznela na zhromaždení CB B. Bystrica 19. júla 2020.

jej hladinu, je to v niečom upokojujúce, až to pohladí dušu. Jedno z mojich obľúbených miest v Bystrici je práve červený most pri zimnom štadióne, kde sa rád zastavím a upokojím pohľadom na hladinu Hrona. Nech sa čokoľvek deje v samotnom meste, alebo v mojom živote, rieka stále pokojne a spoľahlivo prúdi svojou cestou.

To ako Žalmista vykresľuje svoju skúsenosť, naznačuje, že o tejto bolesti píše už s istým odstupom. Hoci ho trápi skutočná trauma a depresia, to najhoršie už má za sebou a dokáže sa na túto udalosť pozeráť s istým nadhľadom. K tomu sa neskôr ešte dostaneme, najskôr si povedzme, čo sa vlastne stalo. Aká tragédia zasiahla jeho a celý Izrael? V dejinách SZ to bola tragédia najväčšia. Bola to chvíľa najpotupnejšej a v niečom aj nezvratnej prehry.

Izrael najskôr kráčal síce kľukato, ale smerom hore. Od Abraháma až po Šalamúna kráčal vzostupne. Pán Boh žehnal ich počet, keď sa z jedinej neplodnej rodiny stal národ. Žehnal ich územie, z pútnikov, vlastne bezdomovcov sa stali vlastníci zaslúbenej zeme. Od voľnej teokracie a sudcov sa dostali až k vlastnému kráľovi. V Šalamúnovi dokonca dostali asi najvznešenejšieho a najschopnejšieho vládára všetkých čias. Ešte dnes sa môžeme modliť, aby nám Pán dával vládcov a politikov, ktorí budú múdri a schopní ako bol on. Nakoniec dostali to najvzácnejšie, keď Šalamún vystaval chrám, v ktorom Boh prebýval na zemi a vládol nad Izraelom.

Lenže potom to šlo dolu vodou. Hoci mali Izraelci Hospodina vo svojom strede, obchádzali Ho. To viedlo k Božiemu trestu, keď sa nich prirútili Babylončania. Tí dobyli Jeruzalem, vydrancovali chrám a obyvateľov odvliekli preč do zajatia.

Izrael stratil všetko čo mal – svoje územie, svoju slobodu a najmä Božiu ochranu. Pri Eufrate sedeli zavalení smútkom a otázkami: Čo sa to vlastne stalo? Kde je teraz náš Boh? Aká je naša budúcnosť? Sú bohovia Babylonu silnejší ako Hospodin? Tie otázky boli príliš veľké a ťažké. Jediné čo v tej chvíli vládali bolo sedieť a plakať pri rieke.

II. Harfy na klinci, vv. 2-4

Smútenie je proces, ktorým si potrebujeme prejsť, aby sme sa vyrovnali so stratou a opäť našli rovnováhu a s ňou nový cieľ. Obrazne povedané, najskôr musíme odstrániť spadnutú ruinu, až potom môžeme začať stavať nový dom.

Oni svoj smútok vyjadrili aj tým, že svoje harfy повеšali na vrby. To ukazuje, že žalm napísal niekto z levitov, ktorí na harfách hrávali v chráme. To asi nie je veľké prekvapenie. Kto iní ako leviti mali predpoklady, aby písali žalmy.

Ťažšie už povedať, prečo si harfy vôbec brali so sebou do Babylonu? Bez chrámu ich spev už veľký význam nemal. Leviti neboli speváci a muzikanti v kabarete, ktorí popritom hrali aj „sväté“ pesničky. Ich hranie nebol koníček, bola to špeciálna práca a služba, ktorá sa odohrávala prakticky výhradne v jeruzalemskom chráme. Chrám prestal existovať. Môže Boh počuť ich spev, keď znie z ďalekej krajiny? Chce vôbec Boh ešte počúvať ich spev? Nemali odpovede, na túto situáciu neboli vôbec pripravení. Ich odvedenie do Babylonu bolo v niečom väčšia zmena, ako keby nás dnes niekto uniesol a presťahoval na mesiac. Pre nás je Biblia a Boh všade rovnaký, dokonca aj vo vesmíre. Ale pre nich bolo Božie kráľovstvo obmedzené na Izrael a zrazu všetko padlo.

Hoci mali svoje harfy, jediné čo s nimi dokázali bolo zavesiť ich na klinec, presnejšie na vrby, ktoré tam rástli. Pre miestnych to musel byť zaujímavý výjav.

Problém bol, že ich trápenie ešte nedosiahlo svoje dno. Kým oni oplakávali všetko, čo stratili, ich noví vládcovia sa tešili zo všetkého, čo vybojovali a získali. Dnes si športovci po zápase slušne podajú ruku a potom ide každý svojou cestou. Ale vtedy to bolo inak. Víťaz bral všetko. Nešlo len o majetok, otrokov a nové územie. Išlo aj o to, dať najavo svoju nadradenosť. Víťazi chceli ukázať porazeným, že nastal nový poriadok.

Babylončania oslavujú, a tak keď vidia harfy, chcú rozozvučať ich struny, ale nie v ponurej molovej tónine. Prikazujú levitom, nech zahrajú nejakú rezkú pieseň zo Siona. Pre Izraelcov je to

ako požiadavka zahrať na pohrebe svadobných pieseň. Ako sa dá ospevovať Sion, keď je vypálený a Boží ľud bol odvedený ďaleko od neho?

Keď som žil v Škótsku, rád som čítal a pozeral, čo sa deje na Slovensku. Bol to pre mňa príjemný pocit, keď som bol aspoň digitálne, na diaľku spojený s domovinou. Ale Izraelci nemali dôvod na nostalgiu, oni sa už nemali kam vrátiť. Ich dozorcovia to vedeli a práve preto ich nútili hrať piesne zo Sionu, aby sa vysmievali. Snáď to bola snaha sprotiviť im minulosť a donútiť ich prijať nový život v novej krajine podľa nových pravidiel. Každý štát ktorí prijíma imigrantov chce, aby sa títo cudzinci asimilovali a prijali spôsob života novej domoviny. Lenže spôsob, ako robili Babylončania zo seba vyžaroval ich pýcha a krutosť. Pýcha a krutosť Babylončanov siahali až do neba tak ako veža, ktorú sa tam kedysi snažili postaviť.

III. Vrchol uprostred dna, vv.5-6

Čo nato leviti? V 5. a 6. verši prichádza zlom a vrchol žalmu. Ich odpoveď prezrádza, že sa nenechali zlomiť strašnými okolnosťami ani ponižovaním. Hoci v ich živote navonok nič nedávalo zmysel, oni predsa našli cestu von. Hoci múry Jeruzalema ležali v rozvalinách, oni naňho predsa nezabudnú.

Prečo nezabudnú na zničené mesto? Chcú vari žiť z minulosti? Nie, ich pamäť nesmeruje do minulosti, ich život nestojí na nostalgií. Ich rozpomínanie sa na Jeruzalem znamená, že so Sionom počítajú teraz aj v budúcnosti. Ako je to možné? To je práve tajomstvo viery. Ich oči nevideli nádej, očami nevideli ani náznak života. A predsa sa rozhodli, že stojí zato veriť v Jeruzalem. Ale Jeruzalem, to nie sú múry ani stavby. Jeruzalem a Sion hovorí o Bohu, ktorý Ho vystaval a ktorý v ňom prebýval. Babylončania zbúrali chrám, ale nedokázali zničiť ani vyhnáť Hospodina. Ľudia môžu zničiť pomník, vec, ktorá ukazuje na Boha, ale nedokážu zastaviť Jeho vládu.

Mnohí, ktorých odvliekli do Babylonu zrejme stratili svoju vieru. Boli aj takí, ktorí si povedali, že Hospodin zlyhal, neochránil ich a tak sa v Neho neoplatí veriť. Ale títo leviti si

zachovali vieru aj uprostred beznádeje. Ich viera je podobná tej našej, keď očakávame vzkriesenie. Keď sa s niekým na pohrebe lúčime, máme vieru, že je to len dočasné rozdelenie a so zosnulým sa ešte uvidíme. Veríme, že Pán Ježiš sa vráti a prebudí zosnulého naspäť do večného života. Nemáme dôkaz, nevieme, kedy ani ako sa to stane. A predsa veríme. Tak aj oni verili, že ich skaza je len dočasná a ich zajatie nie je koncom príbehu.

Vyznávajú: Keby som zabudol na teba, Jeruzalem, nech sa zabudnem moju pravicu! Nech sa mi jazyk prilepí na podnebie, ak sa nerozpamätám na teba! Táto básnická reč môže mať dva významy. Buď je to vyznanie, že kto zabudne na Hospodina a Jeruzalem, prestane byť človekom. Pravica symbolizuje všetky naše činnosti, veď čo dokážeme urobiť bez rúk? Odstavený jazyk znamená odstavenú reč. Ako môže žiť človek, ktorý nedokáže komunikovať? Kto v ďalekej krajine, či ťažkej skúške zabudne na Boha, jeho život stratí silu a cieľ.

Druhá možnosť je čítať tento sľub ako koniec hrania levitov. Hoci ich vojaci a velitelia nútia spievať, oni to dokážu len ak si spomenú na Jeruzalem, ak ožije ich viera. Zabudnutá pravica nemôže hrať na harfe a znehybnený jazyk nemôže spievať a uctievať. Nech by ich akokoľvek nútili, bez živej viery hrať nebudú.

Na konci 6. verša vidíme, že uprostred katastrofy našli nielen nádej, ale dokonca šťastie, priam vrchol radosti. Hoci ich okolnosti a emócie sa nachádzajú na dne Mariánskej priekopy, hlbšie ani nemôžu klesnúť, predsa dvíhajú svoj hlas k oslave. Od Jeruzalema ich delí tisíc kilometrov, zrazu si uvedomujú, že Hospodin od nich predsa nie je ďaleko. To, čo je pre nás samozrejmé, že Bohu sa môžeme klaňať kdekoľvek, si oni vtedy možno prvýkrát nesmelo vyskúšali.

Zrejme preto je tento žalm zaradený ako jeden z posledných. Kniha Žalmov je zoradená tak, aby odrážala príbeh Izraela: od čias kedy bol Dávid kráľom, cez rozdelené kráľovstvo, krízu viery, ktorú prežívali v zajatí až po návrat domov a očakávanie nového a dokonalého kráľa, Mesiáša. Najskôr by sa zdalo, že mal tento žalm zaznieť už skôr, možno niekde okolo žalmov 88 a 89, ktoré najviac vyjadrujú krízu ich viery. Ale tento žalm zaradený až na konci, v časti, kde sa vracia nádej

a oslava. Žalm 137 je na svojom mieste, lebo oni už spracovali svoj smútok, Izrael opäť našiel nádej, radosť a znovu objavil pevný základ svojej viery. Fyzicky sú ešte v zajatí, ale duchovne sú späť v novom chráme.

To, ako oni hľadali a našli cestu von z krízy môže pomôcť aj nám, keď sme bezradní. Ved' aj v našom živote niekedy padajú múry. Aj my sme z času na čas strácame istoty, na ktoré sme spoliehali. Aj my niekedy potrebujeme zavesiť naše radostné harfy na klinec a skúmať, na čom vlastne stojíme. Istoty, o ktoré sa bežne opierame, sú veľmi vratké – či je to naše zdravie, naše úspory v banke, harmónia v rodine, naše priateľstvá alebo úspechy v práci. Všetko sú to veci, ktoré môžeme zo dňa na deň stratiť. Nevieme sa vyhnúť tomu, aby nás zasiahli nečakané straty. Otázka je, ako sa s tým budeme vyrovnávať. Rezignuje, stratíme vieru ako tí, ktorí splynuli s Babylončanmi? Alebo sa rozepamätáme na Toho, kto je našou skalou? Krízy prichádzajú, hoci ich nikto z nás nemá rád. Keď prídu, alebo už prišli, potrebujeme sa rozepamätať na Toho, kto je základom našej viery a budúcnosti. Leviti sa rozpomínali na Jeruzalem a chrám, my sa máme rozpomínať na Ježiša, ktorý kvôli nám okúsil smrť, ale hrob ho nemohol zadržať. Niekedy sa zdá, že je Pán od nás ďaleko. Akoby bol tisíce kilometrov vzdialený, tak ako oni boli vtedy preč od Sionu. Ale práve v tých obdobiach na Neho potrebujeme volať a čakať, aby nám ukázal svoju blízkú starostlivosť.

IV. Čas na pomstu?, vv.7-9

Keby sa žalm končil v 6. verši, asi by mal dnes viac obľúbencov. Posledné tri verše nás šokujú a ťažko sa s nimi vyrovnáť. Od radosti z Jeruzalema skáčeme do túžby po surovej a krvavej pomste. Opäť sú to kvetnaté básnické vyjadrenia, ktoré nám k preklínaniu a pomste veľmi nesedia. Najradšej by sme tie slová úplne vymazali alebo aspoň tento hnev vyjadrili jemnejšie a strohejšie.

Ved' keby dnes niekto takto hovoril, bol by považovaný nielen za blázna, ale asi by sa o neho zaujímali orgány činné v trestnom konaní.

Čo s týmto surovo-kvetnatým volaním po pomste? Zaujímavo sa s tým vyrovnal Augustín. On celý žalm vykladá alegoricky, ako bolo vtedy zvykom. Podľa Augustína sú tými deťmi zlé žiadosti, keď sa narodí. Hovorí: „Kým je žiadosť malá, v žiadnom prípade jej nedávaj silu, tým že z nej urobíš zlovyk; Boj sa, ak by si ju nerozbiť a ona nezomrela. Rozbi ju o Skalu a tou skalou je Kristus. ... Vyrastené žiadosti vyzabíjaj na Skale a malé roztrieskaj o Skalu. Nech táto Skala vládne.“ Augustín bol podmanivý kazateľ a jeho slová burcujú k dôslednému životu s Kristom. Má to len jeden háčik – jeho výklad je skôr fantázia, ktorá s našim textom nemá veľa spoločného.

Niektó si možno povie: to je len Stará zmluva, tá pre nás neplatí, nemusíme to riešiť. Vyhodiť do koša dve tretiny Biblie by však nebolo múdre riešenie. Bolo by to asi ako zošrotovať plne funkčné Ferrari len preto, že má vypršanú STK-čku.

Ak chceme pochopiť toto surové volanie po pomste, musíme si najskôr uvedomiť, aké surové boli zločiny Babylončanov. Babylončania nemilosrdne zničili mesto, týrali, ponižovali a vraždili svojich nepriateľov. Keby sa ich činy stali dnes, súdili by ich v Haagu ako zločiny proti ľudskosti. Žalmista volá len potom, aby Boh spravodlivo potrestal ich zverstvá. Je zlé prosiť o spravodlivosť? Nepotrebuje to robiť aj my? Zločiny Babylončanov boli predsa rovnako odporné ako mnohé, ktoré sa dejú dnes, stačí si prečítať noviny alebo pozrieť správy. Čo máme robiť, keď nás premáha hnev z toho, čo sa deje? Najlepšie, čo môžeme urobiť je odovzdať náš hnev a túžbu po spravodlivosti Bohu. Keby aj naši sudcovia boli do posledného skorumpovaný, u Boha máme istotu že nás počuje a volanie po spravodlivosti vypočuje. Ved' sám Boh je spravodlivý, preto aj Jeho kráľovstvo musí byť vo všetkom spravodlivé a férové. Ak sme Jeho deti, túžime po spravodlivosti rovnako ako náš nebeský Otec.

Keď nás Pán Boh vypočuje a zastaví menšie či väčšie zločiny, je to dôvod na radosť. Ja som sa napríklad úprimne potešil, keď polícia zadržala rôznych prominentov, ktorí drancovali našu krajinu.

Znamená to, že pri našom volaní po spravodlivosti máme preklínať zločincov a našich nepriateľov? Naša túžba po Božej vláde je rovnaká ako bola v SZ, ale jedna dôležitá vec sa zmenila. Zmenilo sa to, že dnes žijeme v čase milosti. Žijeme v čase, keď je súd pozdržaný, aby ľudia našli odpustenie. Je to špeciálny a radostný čas v dejinách ľudstva, kedy sa dobrá správa šíri všetkými smermi.

Hoci sme všetci hriešnici, všetci sme zlyhali, všetci sme ublížili, stáli sme na zlej strane, teraz môžeme zadarmo prestúpiť do víťazného tímu. Stačí si priznať vinu, vyznať našu závislosť na obeti Pána Ježiša Krista a z posledných sa stanú prví.

Dnes je čas milosti preto, že Pán Ježiš na sebe niesol dokonalú spravodlivosť. On na kríži odtrpel celú hanbu a trest za všetky naše malé prešľapy aj veľké zločiny. On zaplatil naše dlhy do posledného centu. Žijeme v čase milosti, kde si každý musí vybrať, či chce svoj účet zatiahnuť sám za seba, alebo nechá Ježiša, aby ho za mňa zaplatil celý. Nedá sa dohodnúť 50-50, ja zaplatím polovicu a On polovicu. Buď za seba zaplatíme všetko, alebo Ježiš za nás zaplatí všetko.

Čas milosti znamená, že poslední odsúdenci môžu odhodiť väzenské šaty, obliecť si miesto nich kráľovské rúcha a vstúpiť na hostinu. Naša úloha v tomto čase je dobrú správu prijať a šíriť ďalej. Nemusíme ju nikomu nútiť, ide len o to, aby sme našu radosť žili a prirodzene ju ponúkli ďalším. Naša radosť sa zdieľaním násobí. Čím viac ľudí ju prijme, tým radostnejšia hostina to bude.

My sami žijeme z milosti a preto ak sa dá, máme namiesto prísneho trestu prosieť o milosť a odpustenie pre našich nepriateľov. Vždy je lepšie, keď sa hriešnik zmení, ako keď ho Pán Boh musí potrestať.

Čas milosti však neznamená, že súd je zrušený. Stále sú tu priestupky a zločiny tých, ktorí chcú účet „zaplatiť“ za seba. Je tu hriech, ktorý Ježiš neprikryl. Kým dnes vládne len milosť,

v pozadí čaká spravodlivosť. Keď tá príde, opäť sa ukáže Boží hnev, ktorý prinesie spravodlivosť všetkým, ktorí pred ňou doteraz utekali. Tento žalm končí tak ako NZ aj celá Biblia, ukazuje na posledný súd. Nech to dnes vo svete vyzerá akokoľvek pokrútené, nakoniec príde Božie kráľovstvo pokoja a spravodlivosti.

Bratia a sestry, dnešný žalm začal pri smutnej rieke, pri harfách, ktoré stíchli. Títo hudobníci však v živom Bohu znovu našli nádej aj radosť. Nech je tma okolo nás akokoľvek tmavá, nech sú krivdy voči nám akokoľvek hrozné, náš Boh nie je ďaleko. Jeho milosť neprestáva a Jeho spravodlivosť príde. Nech nám Pán Ježiš pomáha žiť toto Slovo, lebo On jediný je dokonale spravodlivý a dokonale milostivý. Amen.

5. RUKOPIS KÁZNE NA TEXT LIST KOLOSANOM 3,18 – 4,6 **NOVÝ ŽIVOT, NOVÉ PRAVIDLÁ⁴⁸**

Úvod

Bratia a sestry, keď sme sa presťahovali do Škótska, čakala nás nielen nová krajina, ale aj nové pravidlá. Autá nejazdia vpravo, ale vľavo, deti začínajú chodiť do školy už 5-ročné. Nemusíte so sebou nosiť občiansky, ale namiesto neho od nás stále pýtajú potvrdenie o adrese.

Presťahovať sa zo Slovenska do Británie je malý rozdiel. Oveľa väčšia zmena nastane, keď dostaneme nebeské občianstvo. Keď uveríme v Ježiša, dostaneme akoby nový pas, ktorý nám dovoľí vstúpiť do neba. Lenže nebo začína už tu na zemi, už tu v Glasgowe máme žiť nový život v Kristovi. A nový život znamená aj nové pravidlá. V Škótsku aj na Slovensku parlament schvaľuje nedokonalé zákony, ktoré musíme dodržiavať. Aj Pán Ježiš pre nás pripravil nové pravidlá, nový zákon, ale tento je dokonalý. Ježišove pravidlá sú to najlepšie, čo môžeme v našom živote dodržiavať. Dnes sa pozrieme, aké pravidlá Boh dáva pre naše rodiny, pre našu prácu a pre našu reč, pre naše slová.

I. Nový život v rodine, 3,18-21

Nový život a nové pravidlá začínajú v rodine. Tam trávime najviac času a tam sa nemôžeme pretvarovať. Keď prídeme na hodinku do kostola, nie je ťažké sa usmievať a dvíhať ruky pri chválach. Ale ako je to s nami doma? Aké máme vzťahy s našimi najbližšími?

V starom živote platilo len jedno pravidlo – silnejší berie všetko. Každý sebecky myslel na seba a kto bol silnejší, dostal čo chcel. Väčšinou to bolo tak, že muž je silnejší ako žena a rodičia sú silnejší ako deti. Navonok to mohlo fungovať, ale vnútri bola rodina rozbitá a nešťastná. Nakoniec aj muž, hoci bol najsilnejší, cítil, že je doma dusná atmosféra a vládne tam napätie namiesto pokoja.

⁴⁸ Kázeň zaznela na Rómskom zhromaždení zboru Govanhill Free Church v Glasgowe 18. marca 2018.

Pán Ježiš nás však vyslobodil zo všetkých hriechov, preto nás chce vyslobodiť aj z rozbitej a nefunkčnej rodiny, On nás chce vyviesť von z rozhádaného či chladného manželstva. Takýto zázrak chce Pán Ježiš vykonať v našich životoch. Ale tento zázrak má dve podmienky.

Za prvé, musíme patriť Kristovi. Len ak sme uverili v Ježiša a odovzdali sme mu svoj život, len vtedy nám môže pomôcť. Prvá podmienka je, že musíme patriť Kristovi. Druhá podmienka je, že musíme prijať Kristove pravidlá. Keď máte divadelnú hru, alebo film, tak to bude fungovať len vtedy, keď sa herci držia scenára a poslúchajú režiséra. Ak si budú herci hovoriť čo chcú, a nejaká postranná postava bude stále chodiť na javisko, že ja chcem byť hlavný hrdina, tak z toho vznikne fraška. Tak aj naše manželstvá a rodiny môžu fungovať len vtedy, ak prijmem Ježiša ako režiséra a bude hrať podľa jeho scenára, podľa jeho pravidiel. Ak si budeme nahovárať, že tomu rozumieme lepšie ako Ježiš, naše rodiny a manželstvá stroskotajú.

Aké pravidlá dáva Božie Slovo pre rodinu? Apoštol Pavol hovorí ku všetkým stranám, k mužom, ženám aj deťom. Dnes sa mnohí na Pavlovi a Božom Slove pohoršujú skôr, než ho vôbec dočítajú. Aby sa nám to nestalo, skúsme otočiť poradie a začnime vo verši 19. Začnime tým, čo Pavol odkazuje mužom a zistíme, čo je v jadre manželstva. Základom fungujúceho manželstva je láska a Pavol vyzdvihuje povinnosť lásky mužov voči svojim ženám. Je ľahké prejavovať lásku na začiatku, keď sme zamilovaní, keď sa spoznávame. Po čase však najmä muži ochladnú a manželstvo už berú len ako miesto, kde rozkazujú a manželku využívajú ako svoju slúžku. Preto Pavol prikazuje mužovi, hlave rodiny: *miluj svoju ženu*. Nech ti na nej úprimne záleží, vnímaj jej problémy a pocity. Vypočuj si ju, čo si myslí, čo potrebuje. Úprimná, vytrvalá a obetavá láska muža k žene je základom vzkrieseného manželstva.

Pavol má však odkaz aj pre ženy. Čítame tu, že manželky majú prijať svojich mužov za svoju hlavu, za autoritu. Tomuto Slovu dnes mnohí neveria, veď máme demokraciu a rovnosť medzi mužmi a ženami. Mnohé veci sa v spoločnosti za 2000 rokov zmenili aj zlepšili, ale nenechajme sa pomýliť, nemôžeme len tak vymazať tento verš z Biblie. Ak ho nepochopíme, naše

manželstvá zostanú pokrivené a neobnovené. Pán Boh nás cez tieto slová učí dve veci o manželstve. Za prvé, rodina nemôže mať dve hlavy. Ak má byť jedna rodina a jedna láska, ktorá nás spája, musí byť aj jedna hlava. Na konci dňa musí byť niekto, kto má posledné slovo a nesie zodpovednosť. My sa niekedy s Jarkou vopred nedohodneme, každý ideme nakúpiť a potom máme v chladničke veci dvojmo, lebo nevieme o tom druhom. Pri chladničke to nevadí, lebo to skôr či neskôr zjeme. Ale sú veci, kde nemôžeme obaja urobiť svoje rozhodnutie: na akú školu pôjde naše dieťa? Aký byt alebo dom si kúpime? Do akej cirkvi budeme chodiť, kedy si spolu budeme čítať Božie Slovo a modliť sa? Dôležité otázky potrebujú jednu, spoločnú odpoveď. Riešenie hľadáme spoločne, ale len jeden nesie tú hlavnú zodpovednosť. Rodina má jednu hlavu a to nie ľudský výmysel, ale dobrý Boží plán.

Pavol na inom mieste vysvetľuje, že je to tak už od stvorenia, Adam bol stvorený prvý a Eva po ňom ako jeho rovnocenná pomocníčka. Toto je druhá vec, ktorú sa o manželstve potrebujeme naučiť. Pred Bohom máme všetci rovnakú hodnotu, ale nemáme rovnaké úlohy. Muž nie je viac ako žena, pred Bohom sme všetci rovnako vzácní. A predsa nás Pán Boh stvoril rozdielnych, aby sme sa dopĺňali a mali sme rozdielne úlohy, ktoré si plníme. Niekto je viac s deťmi, niekto je viac v práci, ale nikto nemá väčšiu hodnotu ako ten druhý. V Kristovi muž nie je viac ako žena, ale muži aj ženy sú povolani k obetavému napĺňaniu svojich úloh.

Pri rodičoch a deťoch je to trochu jednoduchšie pochopiť. Tam nikto nepochybuje, že rodičia majú milovať a deti poslúchať. Na prvý pohľad je jednoduché, ale aj tu hriech rozbíja naše vzťahy. To, že deti nechcú poslúchať, to je žiaľ normálne, tak sme sa všetci narodili – v hriechu a vo vzbure. Predsa sa však aj deti môžu naučiť, že budú radi a ochotne poslúchať rodičov. Ako dosiahneme, aby nás deti radi poslúchali? Musíme sa vyvarovať dvom krajnostiam, ktoré deti utvrdzujú v hriechu. Jeden extrém je byť príliš prísny, dráždiť deti naším hnevom. Sú deti, ktoré sú doslova týrané, rodičia si na nich vybíjajú svoju zlosť jazykom aj päťami. Hnevať sa na deti je ľahké, hlavne keď niečo rozbijú, pokazia, alebo vzdorujú. A je pravda, že my deti musíme zastaviť,

keď robia niečo zlé. Deti sa musia cez následky, niekedy aj cez tresty učiť, že toto je zlé. Ale je rozdiel medzi výchovou a hnevom. Výchova chce našim deťom pomôcť, hnev im chce ublížiť.

Pavol nás varuje, aby sme deťom neubližovali a neponižovali ich, lebo tak otvárame cestu diablovej, aby on zobral ich výchovu do svojich rúk.

Ale dnes často vidíme aj opačný problém – žiadna výchova. Dnes mnohí nechajú svoje deti len tak, nech si robia čo chcú. Nech chodia kam chcú, nech sa hrajú s kým chcú, nechedia čo chcú, nech sa vychovávajú sami. Ak toto dopustíme, tak ich budú vychovávať len pokušenia a žiadosti. Abigail za nami stále chodí, že chce keksíky a cukríky, ale nikdy za nami nepríde, že chlebič, alebo zeleninu. Keby sme jej dali len to, čo chce ona, získa akurát cukrovku, obezitu a pokazené zuby. Ale my ju učíme hraniciam – teraz je čas mať hlavné jedlo, raňajky, obed, večera. A medzitým, dobre, môže mať snack. Ona sama sa však poriadne jesť nikdy nenaučí, ak ju to nenaučíme my. Keď ju učíme niečo nové, dávame nové pravidlo, vždy sa najskôr bráni, ale nakoniec aj ona pochopí, čo je pre ňu najlepšie. Vychovávať deti je podobné ako starať sa o strom alebo krík. Keď ho necháte rásť na divoko, vyzerá škaredo a neprináša dobré ovocie. Tak ako stromy a kríky treba orezávať, aby im to pomohlo v raste, tak aj deti musíme prísne a s láskou vychovávať.

Keď takto v láske, poriadku a poslušnosti bude žiť tvoja rodina, bude sa to páčiť tebe a Pán z vás bude mať radosť. Takýto život oslávi Ježiša viac, než keď si nahlas pustíme chvály. Žiť podľa týchto pravidiel znamená otvoriť naše domovy pre požehnanie. Chceš, aby Ježiš obnovil aj tvoju rodinu? Pros o pomoc a silu od Ducha Svätého a začni podľa týchto slov žiť už dnes.

II. Nový život v práci, 3,22 – 4,1

Druhé miesto, kde potrebujeme začať nový život je naša práca. Je jedno, či pracuješ v domácnosti, v hoteli, na car wash, na bandurkoch, alebo či si riaditeľ veľkej firmy. Božie Slovo tu hovorí ku všetkým, k vysoko aj nízko postaveným.

V Pavlovej dobe bola spoločnosť radikálne rozdelená. Na jednej strane bol obrovský počet otrokov, na druhej bolo zopár slobodných ľudí, ktorí rozdávali rozkazy. Mnohí vtedy dokonca verili, že práca je zlá, nečistá a podradná. Božie Slovo však odhaľuje toto klamstvo a naopak hovorí, že každá práca môže osláviť Boha. Naša práca má byť naša Bohoslužba, všetko, čo v práci verne a poctivo urobíme má priniesť slávu nášmu Bohu. Nedel'né Bohoslužby sú len špičkou ľadovca, je to krásny a dôležitý čas, kedy nerobíme nič iné, len rozmýšľame o Bohu, modlíme sa k Nemu a počúvame, čo nám hovorí.

Lenže takéhoto oddeleného času bude vždy málo, vždy len malá časť z nášho života. Ale s Bohom máme žiť stále, každú chvíľu. Pavol nám hovorí, že my už nepracujeme pre našich šéfov, ani pre plnú peňaženku. Každú prácu, ktorú robíme, robíme pre Pána. Ak umývaš riad, tvoj zamestnávateľ nie je manžel ani rodina, ale Boh. Ak pracuješ s bandurkami, nepracuješ pre ľudí, ale Pána. On je ten posledný a najvyšší šéf.

Z toho vyplýva varovanie aj povzbudenie. Varovanie znie: Ak v práci alebo v škole podvádzaš, flákaš sa, robíš veci len na oko, tak tým neklameš šéfov. Podvádzaš samého Pána. Ale je tu aj povzbudenie: Šéf si možno neváži tvoju prácu, neplatí ti poriadne, zneužíva ťa. Pavol nás tu uisťuje, že zlý šéf na zemi nemá posledné slovo. Posledné slovo má a bude mať Ježiš. On ti dá poslednú výplatnú pásku, On ti povie: dobre a verne si pracoval a tak si oslávil moje meno. Svet ti možno nedá odmenu, ktorú si zaslúžiš, ale Ježiš áno, Ježiš na teba nezabudne. Preto má každá práca zmysel, lebo Pán Ježiš je náš šéf, On vidí ako pracujeme poctivo a podľa toho nás nakoniec aj odmení.

Pavol však oslovuje aj šéfov, nielen zamestnancov. Možno raz pod sebou budeš mať ľudí, o ktorých budeš rozhodovať. Šéfom Pavol odkazuje: daj svojim zamestnancom, čo im patrí, výplatu aj podmienky, ktoré si zaslúžia. A Pavol dokonca ide ešte ďalej, to kľúčové slovíčko v gréčtine dokonca znamená: daj im aj rovnocennosť. To sa dnes sem tam stane, že šéf jedná s podriadenými ako rovný s rovným. Napríklad Kenny je taký dobrý šéf, ktorý sa snaží neprikazovať, ale dohodnúť

sa a počúvať to, čo mu hovorím ja, Mária, alebo Filip. Ale v Pavlovej dobe bol šéf otrokár, ktorý bol pánom nad životom a smrťou. Otok bol len vec, kus nábytku. Dnes sa už otroctvo zrušilo, ale hriech stále zotročuje našu prácu. Stále na jednej strane vidíme vykorisťovanie a na druhej lenivosť. Obidva hriechy nás ničia a Bohu sa ošklivia. Ježiš nám však ponúka riešenie, ponúka nový život aj v tvojej práci. Hovorí nám: pracuj poctivo, lebo aj tie drobné a bezvýznamné práce ako umývanie riadu a výmenu plienok nerobíš len pre ľudí, ale pre najvyššieho šéfa, pre Ježiša Krista. A šéfom hovorí, nevyťahuj sa, nezneužívaj svoju moc, lebo nad tebou je ešte vyšší šéf. Ježiš vládne nad každým šéfom a nikoho neuprednostňuje.

Neviem, či sa tešíš zajtra do roboty. Ale mal by si sa. Lebo aj keď to tam bude ťažké, pamätaj, že tvoja práca má zmysel a bude odmenená, lebo ju robíš pre Pána Ježiša Krista.

III. Nový život v slovách, 4,2-6

Prichádzame na koniec listu, ktorý Pavol završuje tak, ako ho začal – modlitbou. V úvode listu Pavol v modlitbe ďakoval za veriacich, teraz ich sám pozýva, aby sa modlili. Na začiatku Pavol hovoril ku Kolosanom ako ku svojim deťom, teraz sa k nim správa ako k dospelým. Na začiatku Kolosania brali, teraz majú sami ísť a dávať.

Pavol nás učí, že keď sme v Kristovi, nemáme myslieť a modliť sa len za seba, ale máme povinnosť na modlitbách niest' aj ďalších. Bdejte pri modlitbách, nespíte ako učenici v Getsemanskej záhrade, nespíte ako svet, ktorý nepozná Spasiteľa. Modlitba je vzácny a mocný čas, cez ktorý Pán mení naše srdce a prináša zmenu do tohto sveta. Preto bdejte, aby ste videli, keď Pán vypočuje vaše modlitby. A keď uvidíte, ako Pán počúva modlitby, budete mať tej najlepšej dôvod na radosť a vďaku. Žijeme v mieri, v slobode a v bohatstve, máme veľa dôvodov na vďačnosť, ale najväčší dôvod na radosť je vtedy, keď Pán s nami hovorí, keď odpovedá na modlitby.

A aká je najdôležitejšia modlitba? (4,3) Nech sa otvoria dvere pre evanjelium. Pavol bol zatvorený za dverami väzenia, ale on neprosí o vyslobodenie zo svojich železných pút, on prosí za iných ľudí, aby boli vyslobodení z pút hriechu. To je ďalší Pavlov paradox, keď sú veci naopak, ako sa nám zdajú. Všetci si myslia, že Pavol je nejaký chudáčik, keď trpí vo väzení, ale oveľa horšie na tom sú tí, čo sú spútaní diablom. Pavol je v Kristovi slobodný a ľudské putá mu už nemôžu ublížiť, preto nás Pavol vyzýva k modlitbe, aby ďalší ľudia boli vyslobodení z toho najhoršieho väzenia a otroctva. Aj my tu budeme mať za 11 dní evanjelizáciu, príde hosť, ktorý bude pozývať ku slobode v Kristovi. Už dnes sa zato potrebujeme modliť, aby noví ľudia prišli, a aby ich Duch svätý usvedčil. Modlime sa, nech aj u nás aj po celom svete Boh otvára srdcia pre evanjelium.

Nový život nemení len naše modlitby, ale všetky naše slová. Pavol nás vedie k tomu, aby každé naše slovo bolo láskavé a múdro povedané, doslova soľou osolené. Ako je to s našou rečou? Ide z našich úst láska, alebo hanba? Ako sa rozprávame s našimi blízkymi, s našimi manželmi a manželkami, s našimi deťmi, príbuznými? Ako sa rozprávame s cudzími ľuďmi? Rýchlo strácame nervy a slušnosť? Kto sa teší z našich slov, Ježiš, či diabol? Komu dávame priestor tým, ako hovoríme? Je to zásadná vec, lebo naše slová tvoria naše prostredie. Podľa našich slov všetci vycítia, komu skutočne slúžime. Sám viem, že je ľahké sa nahnevať a povedať slová, ktoré potom ľutujem. Vtedy potrebujem povedať prepáč, aby medzi nami nerástla trpkosť. Ale najlepšie je naučiť sa ovládať, radšej zatvoriť ústa než slovami ubližovať. Nech sú naše slová ako soľ, ktoré dodáva jedlu príjemnú chuť. Nech nie sú ako extra silné čili, z ktorých nás pália ústa a bolí žalúdok.

Pavol nám dnes odhalil pravidlá pre nový život v Kristovi. Boh nám cez Pavla ukazuje, ako sa k sebe máme správať v rodine, ako máme pracovať, aj ako sa máme modliť a rozprávať. Pán Ježiš nám daroval nielen odpustenie, On nám otvoril dvere do nového života. Dnes sme čítali, ako má vyzeráť nebeský život na zemi. Možno si hovoríte, že je to ťažké, že je to príliš odlišné od toho, ako každý deň žijeme. Božie nároky sú vysoké, lebo On je dokonalý. Ale ak sme v Kristovi,

môžeme na Neho volať, nech nám pomôže, nech nám dá silu a vernosť, nech nám pošle svojho Ducha, ktorý nás bude viesť a napomínať. Aj keď ešte nežijeme naplno tento nový život, cieľ už poznáme. Držme sa Krista a Jeho pravidiel, aby na nás bolo stále viac vidno, že sme spolu s Ním zomreli a spolu s Ním vstali z do nového života. Amen.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- Carson, D. A. “Matthew.” *Matthew and Mark*. Edited by Tremper Longman III and David E. Garland. Rev. Ed. The Expositor’s Bible Commentary 9. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2010.
- France, R. T. *The Gospel of Matthew*. NICNT. Grand Rapids, MI: Eerdmans, 2007.
- Friberg, Timothy, Barbara Friberg, and Neva F. Miller. *Analytical Lexicon of the Greek New Testament*. Grand Rapids, MI: Baker Books, 2000.
- Grudem, Wayne. “Grounds for Divorce: Why I Now Believe There Are More Than Two.” *Journal for Biblical Manhood & Womanhood* 2.1 (2020): 70–79.
- . *Grounds for Divorce: Why I Now Believe There Are More Than Two*. ETS Annual Meeting. San Diego, CA, 2019.
- Grudem, Wayne A. *Christian Ethics: An Introduction to Biblical Moral Reasoning*. Wheaton, IL: Crossway, 2018.
- Hamer, Colin. *Marital Imagery in the Bible: An Exploration of Genesis 2:24 and Its Significance for the Understanding of New Testament Divorce and Remarriage Teaching*. Apostolos Old Testament Studies. London: Apostolos Publishing, 2015.
- Van Tine, R Jarrett. “Castration for the Kingdom and Avoiding the Αιτία of Adultery (Matthew 19:10-12).” *Journal of Biblical Literature* 137.2 (2018): 399–418.
- Wright, J. S., and J. A. Thompson. “Manželství.” *Nový biblický slovník*, 580–83.
- Biblia: Slovenský Ekumenický Preklad*. 4. opravené vydanie. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2017.
- NIV Study Bible*. Grand Rapids, MI: Zondervan, 2011.